

VASA UNIVERSITET

Filosofiska fakulteten

Tiina Hilli

”Vems flicka är ni? - Jag är en pojke.”

Språklig variation ur könsperspektiv i *Kummeli Alivuokralainen*

och dess översättning till svenska

Avhandlingen pro gradu i svenska språket

Vasa 2011

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

TIIVISTELMÄ	3
1 INLEDNING	5
1.1 Syfte	6
1.2 Material	7
1.2.1 Kummeli	7
1.2.2 Kummeli Alivuokralainen	7
1.2.2.1 De två utvalda kvinnorna	9
1.2.2.2 De två utvalda männen	11
1.3 Metod	12
2 ÖVERSÄTTNING	14
2.1 Audiovisuell översättning	15
2.2 Textning	15
3 SPRÅKLIG VARIATION OCH KÖN	18
3.1 Tilltal	20
3.2 Svordomar	23
4 TVÅ KÖNSASPEKTER AV <i>KUMMELI ALIVUOKRALAINEN</i> – EN KOMPARATIV ANALYS	27
4.1 Tilltal hos kvinnorna i materialet	27
4.1.1 Lydia Molotova	28
4.1.2 Marketta Mustonen-Riihiranta	35
4.1.3 John Molotov	37
4.1.4 Carl Robert Christian Palmberg	41
4.1.5 Jämförelse	49
4.2 Svordomar	56
4.2.1 Analys enligt motiv	56
4.2.2 Analys enligt typ	60

4.2.3 Sammanfattning	69
5 SLUTDISKUSSION	74
LITTERATUR	77
TABELLER	
Tabell 1. Tilltalstyper (kvinnorna) i antal och procent	50
Tabell 2. Ändringen i tilltalstyper jämfört med originalet och översättningen	51
Tabell 3. Tilltalstyper (männen) i antal och procent	53
Tabell 4. Svordomstyperna i materialet	73
FIGURER	
Figur 1. Tilltalstyper – Lydia Molotova	35
Figur 2. Tilltalstyper – Marketta Mustonen-Riihiranta	37
Figur 3. Tilltalstyper – John Molotov	41
Figur 4. Tilltalstyper – Carl Robert Christian Palmberg	48
Figur 5. Tilltalstyper – kvinnorna i materialet	54
Figur 6. Tilltalstyper – männen i materialet	54
Figur 7. Svordomsmotiven, finska – männen i materialet	69
Figur 8. Svordomsmotiven, svenska – männen i materialet	70
Figur 9. Svordomar – männen i materialet	72

VAASAN YLIOPISTO**Filosofinen tiedekunta****Tekijä:**

Tiina Hilli

Pro gradu -tutkielma:

”Vems flicka är ni? - Jag är en pojke.”

Språklig variation ur könsperspektiv i *Kummeli Alivuokralainen* och dess översättning till svenska**Tutkinto:**

Filosofian maisteri

Oppiaine:

Ruotsin kieli

Valmistumisvuosi:

2011

Työn ohjaaja:

Nina Pilke

TIIVISTELMÄ:

Pro gradu -tutkielmassani tarkastelen sukupuoleen perustuvaa kielellistä variaatiota elokuvassa *Kummeli Alivuokralainen* ja sen ruotsinkielisessä käännöksessä. Tarkastelen erityisesti kahta piirrettä: puhuttelua ja kirosanoja. Puhuttelun materiaali koostuu neljän hahmon, kahden miehen ja kahden naisen, repliikeistä. Kirosanojen materiaali koostuu elokuvassa kiroilevien hahmojen repliikeistä. Puhuttelua tarkastelen materiaalin pohjalta ja kirosanoja kategorioiden pohjalta. Analyysin tukena käytän Gun Widmarkin määritelmää naisen kielenkäytöstä, Valma Yli-Vakkurin kategorioita puhuttelusta ja Magnus Ljungin kirosanakategorioita.

Tutkimusmetodi on kontrastiivinen, kvalitatiivinen ja kvantitatiivinen. Kontrastiivisuus ilmenee alkuperäistekstin ja käännöksen vertailussa, kvalitatiivisuus materiaalin analyysissä ja kvantitatiivisuus tutkittaessa eri piirteiden esiintymistä materiaalissa. Tutkielma kuuluu sosiolingvistiikan ja käännöstieteen alaan.

Tutkimuksessani käy ilmi, että alkuperäistekstin ja käännöksen välillä ilmenee eroja. Tutkimuksessa tulee esiin sukupuoleen perustuvia eroja, joista on myös aiempia tutkimustuloksia (naiset kiroilevat vähän, miehet käyttävät karkeampia ilmaisuja). Erot johtuvat osin hahmojen sukupuolesta ja osin kääntäjän valinnoista. Materiaalin naishahmot vaikuttavat olevan tilanneriippuvaisia puhuttelun osalta, eli he vaihtelevat puhuttelumuotoja tilanteen mukaan. Mieshahmot puolestaan ovat tilanneriippuvaisia kiroilun osalta. Miesten puhuttelu sen sijaan on usein samanmuotoista (sääntöihin perustuva puhuttelu ja puhuttelu etunimellä). Naisten kiroilu on puolestaan lähes olematonta ja painottuu vähäiseltä osaltaankin eufemismeihin eli kiertoilmauksiin. Kääntäjän valinnoilla on muun muassa vaikutusta kirosanojen lieventymiseen ja puhutteluilmaisujen tiivistymiseen.

AVAINSANAT: Översättning, audiovisuell översättning, könsskillnader, svordomar

1 INLEDNING

Filmer är något som intresserar mig. I Finland blir filmer på främmande språk alltid översatta till finska och översättningen visas som textning i filmen. Det är fascinerande hur någon fångar de talade orden i filmen till text på ett annat språk som syns bara några sekunder på skärmen och måste komprimeras jämfört med originalet på grund av utrymmet för textningen.

Mitt intresse för översättning har vuxit under min studietid. Jag har så småningom mer eller mindre medvetet inriktat mig till översättning i mina studier. Om jag tänker tillbaka var år 2007 avgörande eftersom jag då anmälde mig till universitetets ämnesförenings översättningstjänst för att få erfarenhet av att arbeta som översättare. Efter det fungerade jag även som kontaktperson i översättningstjänsten vilket utvidgade min kännedom och erfarenhet av översättning som yrkesbransch. Jag fick bland annat se vad annat än faktisk översättning som kan ingå i en översättares arbetsdag. Detta har byggt upp min självkänsla och förstärkt intresset för översättning och allt som förknippas med det.

En annan sak som jag har blivit intresserad av på sistone är den aspekt att det finns skillnader mellan män och kvinnors sätt att tala. Bland annat detta studerade jag som utbytesstudent i Uppsala våren 2008. Den här slags språklig variation har forskats redan av t.ex. Karin Milles (2005) som har sett på bl.a. kvinnor och mäns sätt att tala i arbetsmöten, Suzanne Romaine har undersökt språklig variation mellan könen i allmänhet och språklig variation på arbetsplats har forskats av t.ex. Janet Holmes och Maria Stubbe (Holmes & Stubbe 2003: 98–118, 573–599). Likaså har kvinnor som Deborah Tannen, Viveca Adelswärd och Jennifer Coates undersökt språkskillnader mellan könen. Men hittills har jag inte hittat undersökningar om hur män och kvinnor talar i en film och via textningen. I denna magisteravhandling kommer jag att knyta ihop dessa mina två intressen: audiovisuell översättning och språkskillnader ur könsperspektiv.

År 2007 skrev jag min kandidatavhandling om temat humor i filmöversättning. Då undersökte jag hur humor överförs till ett annat språk med hjälp av översättning (textningen i filmen) och om det finns skillnader när man jämför översättningen med originaltexten. I kandidatavhandlingen hade jag filmen *Kummelin Jackpot* och dess textning till svenska som material och jag koncentrerade mig i sångtexterna. I denna magisteravhandling använder jag igen en Kummeli-film men denna gång undersöker jag könsbaserad språklig variation.

1.1 Syfte

Syftet med denna avhandling är att studera om och i så fall hur könsbaserad språklig variation syns i en filmöversättning på svenska jämfört med originalet på finska. I av-översättning är det fråga om att överföra den i film talade texten till text på ett annat språk. Replikerna har en gång skrivits som en text som skådespelarna väcker till liv. Till sist översätts och skrivs dessa till texter igen på ett annat språk av en översättare vars arbete begränsas vanligen av tid och textutrymme.

Könsbaserad språklig variation knyts väl ihop med materialet. Hurdan är kontrasten mellan originalet och översättningen betraktat ur språksociologins och könsens synvinkel? Förekommer det könsbaserade språkskillnader i användning av tilltal och svordomar ur översättningens synvinkel? Mitt material består av en komedi och dess översättning vilket också påverkar. Humor har en stor roll i manuskriptet och i sättet att regissera karaktärerna vilket för sin del kan reflekteras i karaktärernas språkbruk och därigenom även översättarens val.

I fokus för intresset i min studie står tilltal och svordomar i det utvalda materialet. Jag antar att jag kommer att hitta skillnader mellan översättningen och originalet samt skillnader som baserar sig på könsbaserad språklig variation. Jag baserar mitt antagande på att i av-översättningen måste översättaren komprimera som leder till utelämnningar och omformuleringar vilka förorsakar skillnader. Ytterligare antar jag att tilltal är vanligare hos kvinnor. Därtill antar jag att det förekommer skillnader i svordomsmotiv

och svordomstyper mellan finska och svenska.

1.2 Material

Materialet i avhandlingen består av den finskspråkiga filmen, *Kummeli Alivuokralainen* och dess översättning till svenska. Jag kommer att behandla könsbaserad språklig variation ur fyra karaktärers, två mäns och två kvinnors, synvinkel. Textmässigt kommer jag att behandla endast dessa fyra karaktärers repliker. Jag har valt karaktärerna enligt deras roller dvs. hur mycket var och en talar och hur mycket hon/han är framme i filmen. *Kummeli Alivuokralainen* är översatt till svenska av företaget Broadcast Text Helsinki Oy. Jag kontaktade Broadcast Text Helsinki Oy den 16 oktober 2008 och bad att få använda den svenska textningen av *Kummeli Alivuokralainen* som material. Jag fick lov och textningen redan samma dag.

1.2.1 Kummeli

Männen bakom manuskriptet, Timo Kahilainen och Heikki Vihinen, har gjort en humoristisk tv-serie tillsammans också tidigare under namnet *Kummeli*. Det finns också tre tidigare *Kummeli*-filmer, nämligen *Kummeli Stories* (1995), *Kummeli Kultakuume* (1997) och *Kummeli Jackpot* (2006) (Wikipedia 2009). *Kummeli* började ursprungligen nå publiken genom en tv-serie som blev till en stor succé speciellt under 1990-talet (YLE 1998). I början av 2000-talet gjorde gruppen *Kummeli* två andra humoristiska serier, *Mankeli* (2000–2001) och *Jurismia!* (2003) (Wikipedia 2009). Jag har valt *Kummeli*-filmer som material just därför att det finns män och kvinnor i dessa filmer som spelar i olika roller samt därför att det finns stereotypiska karaktärer i filmerna och även humorn i filmerna baserar sig på dessa roller och stereotyper. Utgångspunkten är alltså det att materialet består av filmer som innehåller mycket stereotypiska drag, klara stereotyper och antagligen könsbaserad språklig variation. Textningen i filmen förmedlar innehållet men även stilmässiga detaljer till den del av publiken som inte förstår originalspråket.

1.2.2 Kummeli Alivuokralainen

Kummeli Alivuokralainen är den nyaste Kummeli-filmen. Den kom ut hösten 2008. Filmens längd är en timme och 40 minuter och den är tillåtet för barn i sju års ålder och äldre. Manuskriptet har ursprungligen gjorts för teater, som pjäs, och den har spelats i Tammerfors där den har varit en stor succé. Fram till februari 2008 hade över 100 000 åskådare sett pjäsen. Filmen har inte fått stort beröm utan mera klander. Bland annat har recensenten Jari Tapani Peltonen (V2.fi 2008) gett endast två stjärnor av fem. I huvudrollerna ses de kända skådespelarna från Kummeli-gruppen; Heikki Silvennoinen, Heikki Hela, Timo Kahilainen samt Heikki Vihinen. I kvinnoroller ses Tuija Ernamo, Mari Turunen och Ritva Jalonen. (Solarfilms 2009.) Av dessa tre kvinnor har speciellt Mari Turunen varit aktiv i Kummeli-serien och -filmerna tidigare.

Intrigen i filmen är kortfattat följande. Pauli och Lauri, amanuens och doktor bor i en fin och stor lägenhet tillsammans. En dag får de brev från hyresvärdens, John Molotov, om att det ska bli hyreshöjning som betyder att de måste betala 17 630 euro per månad för deras lägenhet på 280 kvadratmeter. Ytterligare kommer hyresvärdens och hälsar på och meddelar att hans tant Lydia Molotova kommer att flytta in i lägenheten vilket Pauli och Lauri inte är nöjda med. Tanten flyttar in och blir vän med Pauli medan Lauri försöker strida emot och vill kasta ut henne. När tant Lydia hör om John Molotovs stora krav får hon på en bra idé och får Pauli med. De lägger upp en annons i tidningen om att de söker underhyresgäst. Lauri är inte lika ivrig i saken. Det tar inte länge då den första kandidaten kommer på besök. Han är Carl Robert Christian Palmberg, ”Robban”, som vill flytta in. Robban är homosexuell och han driver affärsverksamhet som heter Robbans interiör. Pauli och Lydia godkänner Robban genast, speciellt Lydia efter att har hört att Robban tillhör en berömd släkt. Lauri är ännu emot tanken men ändrar sig när Robban föreslår att han kan hyra hela lägenheten med tant Lydia om Pauli och Lauri inte har råd. Sist och slutligen får Robban flytta in som underhyresgäst.

John Molotov får ont i magen och efter att Lauri har undersökt honom får han veta att han har en allvarlig njurinflammation och han behöver opereras. Lauri vänder situationen till sin fördel och ljuger om att om Molotov inte opereras genast kommer

han att dö och att opereringskön i sjukhuset är lång. Därför erbjuder Lauri att han kan operera Molotov privat. På detta sätt tvingar Lauri John Molotov att underskriva ett avtal där han sänker hyran till 350 euro per månad och hittar en ny lägenhet för tant Lydia. Lauri stjäler en njure från sjukhuset och lägger den i kylskåpet hemma. Pauli ber Robban mata larverna som Pauli hittat i Afrika. Robban gör ett misstag och ger njuren åt larverna i stället för köttet som Pauli menat. Lyckligtvis hinner Inkeri Sortavala, tant Lydias kammarjungfru, rädda njuren i tid och lägga den tillbaka i kylskåpet. Lauri opererar Molotov och han får njuren som larverna hunnit äta lite. Ett par larver har ändå hunnit förpuppas och efter operationen är de i Molotovs mage.

Efter kryssning ordnad för sjukhusets personal hittar Lauri sitt hem i helt ny skick efter att Robban och interiörkillar har dekorerat lite. Allt har gått åt skogen för Lauri och han börjar kasta ut folk enligt avtalet som John Molotov underskrivit. Robban och Lydia tillsammans med Pauli flyttar in hos Robbans far för tillfället. Molotov kommer på besök när Lauri sitter ensam i den tomma lägenheten. Då kommer också Lauris ex-hustru, Marketta Mustonen-Riihiranta och berättar att Lauri har förlorat sitt jobb på sjukhuset på grund kryssningen där Lauri av misstag visade vuxenunderhållning på video. Marketta träffar John och de verkar bli genast förtjusta i varandra och de bestämmer sig för att gå på en tur på Vekaranjärvi. Lauri har planer om att resa hem till sin mor och glömma allt. Lydia har berättat till Robbans far om att de har förlorat sitt hem på grund av Lauri som har kastat ut dem. Robbans far, Carl Eugen, lovar utmana Lauri på duell. Lauri skjuter Carl Eugen i magen och Lauri måste operera honom. Pauli har fått reda på att det har hänt ett misstag när Robban har matat larverna och berättar Lauri om det. Lauri blir väldigt arg på Robban eftersom han har förstört allt. Lauri svimmar och vaknar upp en vecka senare. Han får höra att ex-frun Marketta och Robban har opererat John och att allt är bra, han får även sitt gamla jobb tillbaka, tack vare Robban. Robban har också skaffat en egen lägenhet för Lauri där han kan leva ensam så att Robban och Pauli kan börja leva tillsammans. Sist och slutligen förstår Lauri att han har varit dum mot andra och filmen får ett lyckligt slut.

1.2.2.1 De två utvalda kvinnorna

Lydia Molotova är tant till John Slobodan Molotov. Lydia är en äldre, hög person och är medveten om det. Hon är alltid välklädd och hon har med sig en kammarjungfru, Inkeri Sortavala, som tar hand om Lydia och allt som hon behöver. Lydia talar fint och har sin bakgrund i Ryssland. Hon kommer från en berömd släkt och hon tycker om att berätta korta historier om sin fader. Tant Lydia är intresserad av andras bakgrunder och hon vet också en hel del om andra berömda släkter. När Robban kommer för att se på hyresrummet som Pauli och Lydia har annonserat i tidningen berättar Lydia om Robbans släkt: ”Tämä mies kuuluu kuuluisaan Palmbergien sukuun, joka aateloitiin numerolla kolme vuonna 1676.” (Denna man kommer från en berömd släkt som adlades år 1676 och fick numret tre.) Hon uppför sig fint vilket syns i allt: kläderna, språket och håret. I filmen flyttar Lydia tillbaka in i sin gamla bostad som för tillfället uthyrs till två män, Pauli och Lauri.

Marketta Mustonen-Riihiranta är en självsäker kvinna som har varit gift med Lauri. Nu är de skilda men de arbetar tillsammans på sjukhuset. Marketta är sträng och självmedveten: hon vet vad hon vill. Hennes sätt att tala uttrycker hennes personlighet, hon har ett ”fint” sätt att tala. Marketta klär sig alltid väl och har en fin frisyr. Markettas språkbruk varierar efter situation. Hon låter gärna formellt fast situationen skulle vara mer informellt. När hon träffar John Molotov första gången befäller hon Lauri med en avvikande ordföljd på finska ”Kuka on tämä teräksenkova luutnantti, esittele.” (Presentera mig för denne löjtnant av stål.). Marketta använder ofta lite avvikande ordföljd vilket gör att hennes tal låter nästan lyriskt.

Det råder en viss sorts tudelning mellan dessa två kvinnor. De är båda ”fina”, höga personer men bakgrunden till denna karaktär är olika hos var och en kvinna. För Lydia ligger orsaken i hennes släkt och familj. Hon kommer från en berömd släkt och hennes fader lär ha varit företagsam och välaktad man. Lydia är väluppfostrad och troligen enligt gammalmodiga principer. Allt detta nyanserar hennes språkbruk. Hon är alltid artig, när obekanta personer och tilltalar personer med titlar. Marketta har istället att tacka utbildningen och den sociala statusen för den högaktning som hon njuter. Hon reflekterar den världen och vardagen hon lever i vilket syns i hennes språkbruk. Å ena sidan det nästan lyriska språkbruket med lite avvikande ordföljd och niande då och då

men å andra sidan duande och befallande ton i rösten beskriver variationen som ingår i Markettas sätt att använda språk.

1.2.2.2 De två utvalda männen

John Slobodan Molotov är fältväbel som har makt och hög status. Han vet det också själv vilket kan märkas också i språkbruket t.ex. i att han pratar minst högljutt om han inte skriker. John Molotov tycker också om att tillägga ett par engelska ord eller uttryck då och då. Då Pauli och Lauri har kommit för att förhandla om hyran blir John Molotov arg och skriker ”Okay, fucking bastards! Jos aletaan ampumaan kovilla, niin täältä pesee.” (”Okay, fucking bastards! Jag kan också ta till hårdhandskarna.”) John Molotov arbetar i militären i Vekaranjärvi men bär sin uniform även på fritiden. Han ser ut och beter sig såsom kan förväntas av en militär person; grå uniform och ett värdigt uppträdande. Även den militära bakgrunden kommer fram i hans språkbruk även annars i vardagen. När John Molotov ser Marketta Mustonen-Riihiranta första gången tänker han för sig själv: ”Paikalle heilahti lotta. Mahtavalla aksentilla ja valtavilla rynnäköjoukoilla. Mitkä kannut!” (In trädde en lotta. Hon hade en fin accent och enorma stormtrupper. Vilka pattar!). John Molotov är en man som aldrig ger upp inte ens när det är fråga om en svår njurinflammation.

Carl Robert Christian Palmberg, som kallas Robban, är stylist och har ett eget företag Robbans interiörkillar och de ”piffar helhetsmässigt upp andras vråer i psykofysisk kondis”. Robban är homosexuell som märks i hans sätt att bete sig och tala. Han hör till en berömd släkt som har grundat Björneborg. Robban är antagligen finlandssvensk vilket inte klargörs i filmen men det kan antas bland annat på grund av Robbans sätt att uttala sitt namn då han presenterar sig själv. Dessutom har han släktingar varav alla som nämns i filmen har svenska namn. Robban ligger i tiden och använder ord och uttryck som han tycker är inne. I filmen kommer Robban att se på ett hyresrum som Pauli och tant Lydia har annonserat i tidningen. Lauri ser genast att Robban är homosexuell och försöker förklara saken till Pauli och Lydia. Robban kommenterar att han förstår varför Lauri blir lite arg eftersom: ”[...] sä oot mustis. No et sä oot mustanaamio.” (Du är sotis. Du är svartsjuk.). Dessa ordval på finska avviker från standardspråket och avslöjar

inte för Lauri vad det är som Robban försöker säga. Robbans språkbruk är ungdomligt och de andra måste ibland fråga honom vad det är han menar. Kotsinas (1996: 36) nämner att ungdomarnas språk är svårt att förstå för vuxna. Enligt Kotsinas (1994: 6) betraktas ungdomarnas talspråk ofta som dåligt och till och med felaktigt. Speciellt onödiga småord (*liksom, typ*) är ett drag som medmänniskor uppmärksammar. Dessa småord förekommer inte i Robbans språkbruk men istället förekommer det på finska småordet *no* som ofta har utelämnats i översättningen. Även vad Robban talar om reflekterar det som Kotsinas tar upp, till exempel ungdomar tar hellre upp värderingar och känslor än beskrivningar och argument. Robban pratar gärna om hur han känner och till exempel i en scen beskriver han till Pauli hur han alltid hamnar i situationer där andra inte tycker om hur han har dekorerat deras lägenheter. Svordomar och fula uttryck hör till ungdomarnas språkbruk men i Robbans språkbruk förekommer de inte så ofta. De få svordomar som Robban uttrycker är eufemismer. Däremot använder Robban sig mycket av slang (se ex. 36) som enligt Kotsinas är ett frekvent drag hos ungdomarnas språkbruk. (Kotsinas 1994: 57; 61).

Dikotomin mellan dessa män är väldigt tydlig. De kommer från två helt olika världar där den ena representerar makt och ordning och den andra mjukare värden. Molotovs hela karaktär präglas av den militära bakgrunden som kommer starkt fram också i hans språkbruk: befallningar och högljuddhet är vardag för honom. Robbans karaktär är tvärt emot kraftigt nyanserad av det som vanligen förknippas med det kvinnliga könet. I hans karaktär finns det till och med drag från de ungas värld. Helsingforsslangen och talspråk där han använder rikligt med från standardspråket avvikande uttryck och öknamn är Robbans särdrag.

1.3 Metod

Jag använder kvalitativa, kvantitativa och komparativa metoder i min avhandling. Kvalitativa metoder betonas i avhandlingen och jag använder dem i analys av textavsnitten. Jag använder komparativa metoder när jag jämför originalspråket med översättningen. Kvantitativa metoder behöver jag när jag räknar förekomsten av utvalda

språkliga drag i materialet som stöd för den kvalitativa analysen. Synvinkeln i avhandlingen är översättningsvetenskaplig. Ytterligare ingår språksociologi i min avhandling därför att jag tar upp den könsbaserade språkliga variationen i materialet.

Jag kommer att välja fyra karaktärer, två kvinnor och två män. Ur materialet exciperar jag repliker av varje karaktär som jag sedan analyserar i passliga avsnitt utgående från den könsbaserade språkliga variationen. Som stöd i analysdelen kommer jag att använda Gun Widmarks (1973) definition av kvinnospråket (se kapitel 3). Ytterligare använder jag ordböcker som hjälp för att utreda ordens etymologier och definitioner. Jag har valt två kategorier med tanke på Widmarks definition och utgående från vad som finns inbakat i materialet. Kategorierna är tilltal (se 3.1) och svordomar (se 3.2). Jag kommer att behandla könsbaserad språklig variation i dessa två kategorier. Jag studerar tilltal i de fyra utvalda karaktärernas repliker med inslag ur hela filmen. För svordomarnas del tar jag med även andra karaktärer från filmen för att utvidga materialet. Dessutom har jag underkategorier som jag använder som hjälp i analysen. För tilltal finns det olika tilltalstyper och för svordomar finns det olika svordomstyper och svordomsmotiv med hjälp av vilka jag kategoriserar materialet i analysen.

Jag kommer också att ta ställning till hurdana uttrycken är, om de är neutrala, negativa eller positiva. Ytterligare beaktar och kommenterar jag kontexten i filmen som påverkar karaktärernas repliker och uttryck. Även subjektiviteten kommer fram i analysen när jag kommenterar översättarens lösningar och materialet.

2 ÖVERSÄTTNING

Översättning är en gammal konst, man kan säga att den är lika gammal som språken. Tidigare talade man om översättningsteori som en helhet men nuförtiden används översättningsvetenskap när man vill syfta på hela forskningsområdet översättning och använder termen *översättningsteori* som en del av det. Översättningsvetenskap innehåller bl.a. filologi, lingvistik, informationsteori men också litteraturvetenskap och filosofi. Litteraturvetenskap och filologi är de äldsta delområdena varav litteraturvetenskap redogör för kvaliteten av texten och filologi för de stilistiska frågorna. (Ingo 1991: 9–11.)

Översättandet betyder överföring av information från ett källspråk (språk som man vill ha översatt) till ett målspråk (språk som man vill översätta till) men också överföring av form och betydelse på samma sätt. Man kan inte alltid kräva att översättningen motsvarar helt originaltexten när det gäller form och innehåll. (Ingo 1991: 20.) Det finns tre olika skeden i översättningsprocess; *analys*, *överföring* och *bearbetning*. Analysen formar grunden för översättandet, i överföringen överförs analyserat textmaterial till målspråk och i bearbetningen får översättningen den slutliga formen. (Ingo 1991: 93, 165, 216.)

Hellspong (2001: 190) presenterar två olika tendenser som kan vara aktuella när man analyserar översättningar: översättningen kan vara antingen *målspråksorienterad* eller *källspråksorienterad*. Översättningen är *målspråksorienterad* då den har målspråkets kultur som synvinkel och *källspråksorienterad* översättning är i sin tur sådan som följer originalet så bra som möjligt. Materialet i min avhandling består av en finsk film som har översatts till svenska. Översättningen kan konstateras vara *målspråksorienterad*. Detta kan motiveras med att översättaren måste ta till hänsyn på sätt och vis två olika publikker: den svenskspråkiga publiken i Finland som har nästan likadan och gemensam kulturbakgrund som originalet samt den svenska publiken som har en egen kulturbakgrund. Detta påstående får stöd också av Ingos (2007: 154) konstaterande om att översättning av svordomar kräver gott omdöme. För att kunna översätta svordomar

förutsätts att översättaren kulturellt kan anpassa originalspråkets uttryck till ett annat språk. Ytterligare lyfter både Ingo (2007: 153) och Hellspong (2001: 190–191) fram *adaptationen* som betyder översättningens kulturella anpassning. Den kulturella aspekten är starkt med i denna avhandling.

Man kan i översättningsanalys också betrakta skillnader som gäller *semantik* eller *retorisk ekvivalens* varav *semantik* strävar efter att överföra betydelser medan målet med *retorisk ekvivalens* är att hellre förklara olika effekter som betydelser har. I denna magisteravhandling betonas *semantiken* i översättningsanalysen. (Hellspong 2001: 190).

2.1 Audiovisuell översättning

Audiovisuell översättning behövs när till exempel en utländsk film publiceras i Finland. Eftersom Finland är officiellt ett tvåspråkigt land översätts även inhemska tv-program och filmer mellan finska och svenska. Jag har ett exempel av detta i mitt material som är en finländsk film gjord på finska men som har svenska undertexter för den svenskspråkiga publiken. Audiovisuell översättning utgår ifrån att översättaren översätter filmen och producerar textning till den (se 2.2). Det viktigaste i audiovisuell översättning är att bilder, ljud och textning utgör en flytande helhet. Textning måste visas i precis rätt tid för att åskådare kan följa filmen. Till audiovisuell översättning hör också teknik som man måste kunna använda. (Finlands översättar- och tolkförbund rf 2007.)

2.2 Textning

I Finland är det naturligt att man i utländska (N.B. och ibland i inhemska) tv-program och filmer hör originaltexten och ser översättningen som textning. Ett undantag är filmer för barn som ofta dubbas. (Oittinen & Mäkinen 2004: 37.) Ytterligare finns det textning i även inhemska tv-program. Eftersom Finland är ett tvåspråkigt land visas det tv-program på svenska som har textning på finska och tvärtom. Den svenskspråkiga

kanalen FST5 erbjuder textning till svenska i alla icke-svenskspråkiga tv-program. Därtill har de textning till finska i alla program utom barnprogram, skol-TV program, nyhetssändningar och direktsändningar. (Rundradion 2009.) Av utländska program på den finländska rundradion YLE har 80 % textning och under 13 år har de textade programmen per dag bara tilltagit. MTV3 och Nelonen går över även denna siffra (Oittinen & Mäkinen 2004: 131; Mäkisalo 2007: 18.)

År 1903 visades de allra första textningarna. Då var det fråga om *intertitles* dvs. beskrivning av situationen i fråga eller kommentarer skrivna t.ex. på papper. De filmades och fogades mellan lämpliga delar i filmen. (Ivarsson & Carroll 1998: 9.) Sedan dess har tekniken utvecklats och man kan nuförtiden se textningen samtidigt med bilden. Textning av filmer och tv-program har blivit viktigt igen när man visar samma program i olika länder, samma gäller filmer också. Nya tv-serieformat skapas och de breddas ut internationellt. Kraven på översättarna och undertextarna som producerar textning till tv-programmen och filmerna är stora. Det krävs mycket språkligt: man måste behärska främmande språk bra och inte minst sitt modersmål. Det hjälper inte att man bara förstår och kan använda språket utan man måste kunna känna till de olika nyanserna och uttryck ett annat språk har. Visualitet spelar en mycket stor roll för en som jobbar med av-översättning och textning. Översättaren måste fullkomligt förstå intrigen i filmen i fråga och det som är det mest viktigaste är att man förstår rytmen i filmen. Filmens struktur och filmkonst i allmänhet får inte heller vara främmande för översättaren. (Ivarsson & Carroll 1998: 1–2.) I vissa fall kan översättaren bara förmedla det mest viktiga och centrala i det som sägs. Det kan också behövas översättning till t.ex. skyltar, dvs. andra texter som syns i bilden. Dessa detaljer gör översättarens arbete gällande textning krävande. (Ingo 1991: 48.)

Textningen kan ha också andra funktioner än bara den som man är mest van vid – att man får veta vad man talar om i programmet eller filmen på det egna språket. Textning kan vara så kallad *closed subtitles* som vanligen är avsedda för döva och hörselskadade men används för ”den vanliga undertextningen” också. Då kommer också sådana program i fråga som är gjorda på ens modersmål. *Closed subtitles* kan innehålla alla möjliga ljud som hörs som är viktiga för en åskådare för att följa t.ex. ”Telefonen

ringer”. *Closed subtitles* är valfria – man kan ha dem antingen på eller av. Med textning kan man också främja minoriteternas språk och kultur t.ex. genom att visa undertexter på ett minoritetsspråk. (Ivarsson & Carrol 1998: 2, 7.) Fast svenska är ett officiellt språk i Finland används det ändå i mindre utsträckning än finskan och textning är ett sätt bland andra att behålla svenskan levande i det finska samhället. Genom textningen kan den svenskspråkiga publiken njuta av de finskspråkiga tv- och filmproduktionerna på sitt eget modersmål och tvärtom. Textning har alltså en funktion av att hjälpa i att ta del i det kulturella livet.

Utöver textningen finns det också andra sätt att förmedla filmens innehåll till publiken som inte helt självständigt kan motta det. Ett bra exempel av sådant sätt är filmen *Post till pastor Jakob* från år 2009 som har beskrivande tolkning för de synskadade. Filmens huvudkaraktär är själv blind vilket är en bra motivation till att filmen kan upplevas av andra synskadade. Den här tolkningstypen är relativt ny i Finland, den första milstolpen placerar sig i början av 1990-talet. År 2010 har bekräftats lagändringar som gäller beskrivningstolkning. Det hör till Rundradions uppgift att erbjuda den här servicen som säkert betyder att beskrivningstolkning kommer att bli mer populär i framtiden. Den även i dag pågående utbildningen för beskrivningstolkare har ordnats som experiment åren 2005 och 2007 då 17 beskrivningstolkare utexaminerades efter utbildningsperioden på ett halvt år. (Näkövammaisten kulttuuripalvelu 2011).

3 SPRÅKLIG VARIATION OCH KÖN

”Man föds inte till kvinna, man blir det” - Simone de Beauvoir
(Edlund, Erson & Milles 2007: 37).

Män och kvinnors språkbruk är inte enhetligt och likadant. Könet är någonting som kopplas ihop med fysiska eller biologiska egenskaper hos en människa enligt vilka allmänheten kategoriserar en som man eller kvinna. När det är fråga om sociolingvistik är det fråga om sociokulturella förväntningar som allmänheten har mot en människa. Enligt dessa förväntningar kategoriseras en som antingen man eller kvinna. Både dessa sociokulturella förväntningar samt det hur en enskild individ svarar till dem varierar (t.ex. transsexuella personer). (Hill, Rivers & Watson 2008: 108) Även Hjelmquist och Strömqvist (1983: 212) konstaterar detta:

[...] som alla sociala kategorier och grupperingar är de två könen förknippade med olika stereotypa uppfattningar. Det innebär som vi tidigare sagt att det finns allmänt utbredda föreställningar om vad som karakteriserar de båda grupperna, i det här fallet med avseende på språk och språkbruk.

Ändå vissa forskare tycker att könet i sig inte kan ha en stor påverkan i en människas språkbruk, t.ex. Elizabeth Aires (1996) refererar till statistiska skillnader i mäns och kvinnors språkbruk och konstaterar att mindre än 10 % av skillnaderna i mäns och kvinnors sociala beteende är könsbaserade. Alla är vi förstås också individer med olika uppfostran, bakgrunder, rötter, status. Även kommunikationssituationen och kontexten har sin roll i språklig variation (Hjelmquist & Strömqvist 1983: 217). Finns det något sådant som kvinnligt och manligt språkbruk?

Enligt Lakoff (1973) kan skillnader i mäns och kvinnors språkbruk ses i olika drag. En kvinna kan till exempel säga ”Den där klänningen är elfenbensvit.” och ingen drar några konstiga slutsatser om henne på grund av orden. Men om en man säger detsamma skulle det betraktas som att han imiterar kvinnor, att han är homosexuell eller att han är inredningsplanerare. Också Tannen (1990: 224–225) konstaterar att det finns bevis att kvinnor och män anses olika fast de skulle tala på samma sätt.

Det finns två huvudinriktningar när det är fråga om forskning av könsskillnader i språk. Den första baserar sig på olikheter och skillnader mellan män och kvinnors språkbruk och att män och kvinnor hör till olika underkulturer. Könsbaserade språkskillnader reflekterar dessa kulturer. Den andra inriktningen tolkar situationen mellan män och kvinnor så att kvinnor är underordnade som grupp och att könsbaserade språkskillnader reflekterar mäns dominans och kvinnors underordnade position. Flera forskare inom sociolingvistik har gjort en kompromiss mellan dessa två huvudinriktningar. (Coates 1986: 12). I denna avhandling koncentreras i den första inriktningen.

Inom språksociologin finns det olika *-lekter*. Till exempel en individs språkbruk kallas för *idiolekt* och *dialekt* är en språkvariant som används på ett visst geografiskt område. Variation mellan män och kvinnors språkbruk kan kallas för *sexolekt*. (Einarsson 2004: 171). Det ska beaktas att termen *kön* beskriver här inte bara de biologiska egenskaperna hos en människa utan också kulturella och sociala föreställningar och bilder (Edlund, Erson & Milles 2007: 28–29; 33). Jag har valt att använda termen *kön* fast även *genus* och *gender* används när man diskuterar könsbaserad språklig variation. Detta val motiverar jag med stöd av Grönbergs (2004: 16) motivering till användning av termen *kön*: som språkvetare är det opraktiskt att använda termen *genus*. Detta på grund av att det också finns andra sammanhang där *genus* används i annat syfte.

Det finns tre definitioner som kvinnospråket kan beskrivas med, nämligen att kvinnospråket är *emotionellt*, *okomplicerat* och ”*fint*” (Widmark 1973). Det finns även kategorier för hur de könsbaserade skillnaderna uttrycks i språkbruket nämligen uttal, grammatik och innehåll (Hjelmquist & Strömqvist 1983: 208). I denna avhandling ligger innehållet i fokus.

Emotionalitet kan förekomma i kvinnospråket till exempel genom miner och tonfall samt genom användning av superlativer. Kvinnor urskiljer inte grader i deras språkbruk dvs. i stället för att använda komparativ form där det borde användas väljer kvinnor superlativ. (Widmark 1973). Det är inte bara hur kvinnor uttrycker sig utan emotionalitet kan förekomma också i ordförrådet. Kvinnor använder också mer interjektioner än män i debatter vilket antas vara ett tecken på emotionalitet (ibid.).

Likaså konstateras det att män och kvinnor har olika samtalsstilar. Kvinnor brukar visa närhet mot teman som diskuteras samt diskussionens deltagare medan män håller distans. På detta sätt skapar kvinnor gemenskap medan män försöker ha kontroll över situationen. (Hjelmquist & Strömquist 1983: 209; Edlund, Erson & Milles 2007: 63).

Den andra egenskapen som sägs beskriva kvinnospråket är *enkelhet* dvs. kvinnospråket är *okomplicerat*. Detta syns genom kortare meningar (jämfört med männens) samt mindre komplicerad syntax. Kvinnor använder även mer korrekt språk (se också vidare, "fint" språk) som innebär att de har få fel i att bygga meningar som baserar på att man med kortare meningar minskar risken att göra fel. När man betraktar de högre socialgrupperna kan dessa skillnader mellan könen hittas tydligare. (Widmark 1973)

"*Fint*" språk innebär att talaren följer mera normerna i sitt språkbruk och väljer att använda mera riksspråkliga former än talspråkliga. Detta kan bland annat bero på att talaren hör till en viss samhällsklass men liknande variation förekommer även beroende på könet. Det är oftast kvinnor som använder "fint" språk - följer normerna och undviker svärande medan män använder mera talspråkliga uttryck, mindre riksspråkliga former och uttryck och är inte så noga med normerna. (Widmark 1973). Enligt Thelanders undersökning strävar kvinnor även efter att anpassa sitt talspråk till en mera riksspråkligare variant om de var motiverade att göra det på grund av situationen dvs. kvinnor är mera situationsberoende än män. (Hjelmquist och Strömquist 1983: 210).

3.1 Tilltal

Språk har dialogisk natur. Den som talar tar alltid någon ställning mot den som han talar till. Därför är det möjligt att hitta olika sätt att rikta sitt tal mot den andra parten. Det kan vara fråga om att *dua* och *nia* eller att använda *non-verbala* medel som till exempel att titta mot den som man talar till. Tal är *egocentriskt* som betyder att talaren riktar sitt tal till en verklig, ibland imaginär mottagare, den som tilltals. *Tilltalet* kallas för talets vokativa funktion som betyder att det innehåller en funktion om att fästa den andra personens uppmärksamhet, dvs. talaren söker kontakt eller upprätthåller den. I tilltal

används *substantiv*, *pronomen*, *substantivistiska adjektiv* och andra ord från olika ordklasser som används för att benämna personer och varelser. Dessa kallas för *tilltalsord*. Ytterligare kan tilltal innebära användning av *interjektioner* samt *fasta fraser* som t.ex. ”Ursäkta mig”. (Yli-Vakkuri 1989: 44)

Genom tiderna har tilltalet styrts av makt och solidaritet. Sättet att tilltala har i Norden vanligen varit förknippad till samhällets sociala skiktning och ideologi. Dessa faktorer hör också allmänt till förhållanden mellan män och kvinnor och de kan uttryckas i språkbruk. Med makten som styrande element blir personerna med större makt niade och de som står lägre i rangordningen duade medan solidariteten som kommit med från 1900-talet går ut på att man duar för att visa närhet mellan varandra och niar för att visa distans. Det hur man väljer sättet att tilltala beror på relationen mellan talaren och den som tilltalas, situationens karaktär, tonen i diskussionen samt deltagarnas avsikter och hur de förhåller sig till varandra. Även mellan samma diskussionsdeltagare och inom en och samma diskussion kan tilltalet variera från situation till situation. (Einarsson 2004: 131; Nuolijärvi & Tiittula 2004: 580–581).

Både *egennamn* och *artnamn* kan användas i tilltal. Egennamn delas i två grupper, *tilltalsnamn* och *officiella namn*. Ett tilltalsnamn kan vara t.ex. personens officiella förnamn, efternamn eller ett påhittat namn som baserar sig på de officiella namnen. På finska används det officiella namnet i tilltal rätt sällan för att som tilltalssätt hör det i formella situationer. Artnamn som *tilltalssubstantiver* uttrycker någon grupp som den tilltalade hör till till exempel på basis av ålder eller kön som t.ex. ”Mamma, kan du stänga dörren?” När det är fråga om en formell situation ska också tilltalet vara formellt. I det finska tilltalet är det vanligt att i formella situationer använda den tilltalades titel samt om män ord *herra* som t.ex. *Hyvää päivää, herra presidentti!* Det har ändå inte etablerat i det finska tilltalet att använda titlar som *rouva* (fru) eller *neiti* (fröken). Nuförtiden har användningen av orden *rouva* och *neiti* en lekfull påverkan. Kvinnor tilltalas i stället med *arvoisa* (ärad). Efter att det har blivit allt vanligare med jämställdhet i samhället har olika samhällsklassers förhållande till tilltalet varierat. Det formella tilltalssättet undviks i vardagen och sparas till officiella, formella situationer. (Yli-Vakkuri 1989: 43–48).

Interjektioner används när talaren vill betona att han eller hon kallar den tilltalade. På finska är de vanligaste interjektionerna *hei* eller *kuule*. På svenska och tyska används även pronomen som t.ex. *Du, kan du komma och hjälpa till lite?* Svenskan har genomgått en s.k. *du-reform* som började i början av 1800-talet med kritik mot tilltalsform som *kammarjungfru Sortavala*. Denna form användes ändå ännu till 1900-talet. I mitten av 1800-talet försökte man börja en *ni-reform* för att pronomenet *ni* skulle utgöra ett allmänt tilltalspronomen till alla och av alla. Ännu på 1930-talet försökte man föra in *ni-reformen* men utan framgång. Användning av tilltalsformer blev varierande tills *du* blev allmänt på 1960-talet under inflytande av bl.a. studentrevolten och idrottsrörelsen. Fast förändringen kallas för *du-reform* var det fråga om ”en spontan folklig förändring av språkbruket.” Under *du-reformen* började man *dua* både bekanta och främmande. På 1980-talet började användningen av *ni-formen* återkomma. Finskans interjektioner *hei* och *kuule* kan i översättningar till svenska uttryckas med tilltalet *du*. I svenskan kan kontakten även upprätthållas med hjälp av pronomen (*Tack, du*). Likadan användning av pronomen i finskan tillkommer endast i skriftlig form. Samma gäller uttrycken som *du älskade, kära du* och *stackars du* som i översättningsfall till finska omformuleras med hjälp av utelämning av pronomenet *du* eller med hjälp av interjektion eller substantivtillägg. Ibland kan det vara svårt att välja något passligt tilltalssubstantiv eller sätt att tilltala. I sådana situationer är det lättast att använda adverbet *anteeksi* (ursäkta) för att fästa den andras uppmärksamhet t.ex. *Ursäkta, det här är min plats*. (Einarsson 2004: 131–132; Nyblom 2004: 233; Yli-Vakkuri 1989: 49–50).

Koljonen (1998: 138) konstaterar att tilltalsord utelämnas i översättningen nästan alltid eftersom de inte innehåller någon ny information och hänvisar till utrymmet för textningen. Mitt material verkar inte stöda helt detta påstående. Koljonen (ibid.) tar också upp kontexten, bilden och ljudet som motivation till utelämning (jfr 4.2.1).

3.2 Svordomar

Svordomar kan användas rätt mångsidigt. För det första är det naturligt att man börjar tänka att svärande är ett sätt att få ut negativa känslor (se t.ex. ex. 40). Det går ändå att uttrycka förvåning men även positiva känslor med hjälp av svordomar (se t.ex. ex. 51). Då är det oftast tonfallet som avgör hur uttrycket tolkas. Ytterligare fungerar svordomar som ett slags markörer och signal för t.ex. då man avbryter en annan i en diskussion. Det att svära eller inte svära kan ha både positiva och negativa effekter. Svärande kan t.ex. uttrycka kraftfullhet och rättframhet men också obildning och dumhet. Om man inte alls svär kan det betyda att man är bildad och intelligent men även obeslutsam eller svag. (Ljung 2006: 84, 87–88).

I likhet med andra könsbaserade skillnader i språkbruket finns det variation i uppfattningar om könsskillnader i svärande. Kvinnor strävar efter att använda mer vårdat språk för att de är medvetna om att språket har en social betydelse och därför använder de mindre svordomar eller använder mildare svordomar (Einarsson 2004: 173; Ljung 2006: 92–93). Antagandet om att kvinnors språkbruk innehåller mindre svordomar och är artigare och finare har varit aktuellt länge och det har gjorts flera undersökningar som visar att jämfört med kvinnor använder män flera ord och uttryck som inte hör till standardspråket. Fast språkbruk som innebär användning av ordformer och uttryck som hör till standardspråket associeras med t.ex. utbildning och hög status och på så sätt får *god prestige* uppskattas även det motsatta språkbruket med svordomar, dialekt och slang, speciellt bland män. Då får detta språkbruk s.k. *förtäckt prestige*. På det sättet ligger män ett steg under kvinnor på den språkliga skalan eftersom kvinnor inte uppskattar tuffhet som lika mycket män. (Andersson 1985: 74–75; Coates 1986: 19).

Åtminstone för svenskans del fattas det allmänna större undersökningar om manligt och kvinnligt svärande. (Ljung 2006: 92–93). Det finns tidigare forskning om svordomar och fult språk. Vid Vasa universitet har Eva-Lotta Saarela (2009) skrivit en pro gradu-avhandling där hon undersökte bland annat svordomar i sitt material. Dessutom har det skrivits examensarbetet om fult språk och könsbaserade skillnader bland

gymnasieelever i Sverige. Den svenska undersökningen visade bland annat att ordet *hora* är det värsta skällsordet som en flicka kan kallas för. För pojkarna var det värsta ordet *bög*. Ändå används till exempel ordet *hora* mycket och endast en fjärdedel av flickorna har aldrig kallats för *hora*. Det som var intressant i den svenska undersökningen var förekomsten av uttrycket *mammaknullare*. Detta skällsord lär ha sina rötter i något annat språk som invandrarna har överfört till svenskan. Bland gymnasieeleverna var det pojkar som förhöll sig mest positivt mot användning av svordomar och reagerade mindre negativt om de eller andra blev kallade med skällsord. (Andersson & Ådahl 2009). År 1754 föreslog Arthur Murphy att det finns olika svordomar för män och kvinnor. Lakoff (1973) fortsatte tankegången om denna indelning på 1970-talet. Alla är inte eniga med den uppfattningen som presenterades i texten ovan utan skillnaderna i män och kvinnors språkbruk tycks basera på stereotypisering dvs. att beskrivning av könen står som grund istället för empiriska undersökningar. Det finns också andra faktorer utöver könen som påverkar individens språkbruk som t.ex. ålder och utbildning. (Andersson 1985: 74; Ljung 2006: 93).

Svärandet kan kategoriseras i sex olika motiv. Dessa motiv förekommer i flera olika språk. De är *det religiösa motivet* (svordomar som har anknytning till religion), *det skatologiska motivet* (svordomar som har anknytning till avföring), *könsorgansmotiv* (svordomar som har anknytning till könsorgan), *samlagsmotiv* (svordomar som har anknytning till att ha samlag), *sodomimotivet* (svordomar som har anknytning till sodomi) och *mammamotivet* (svordomar som har anknytning till sexuell tillgänglighet hos mamma/syster eller kvinnlig släkting). Utöver dessa finns också mindre motiv som t.ex. sjukdomar och döden samt svordomar som inte har något motiv som bakgrund. Ljung (2006: 70) konstaterar att svenskan har bland andra språk tidigare inte haft svordomar med mammamotiv men att detta kommer kanske att ändras. Ingo (2007: 154) presenterar en grövre indelning av svordomar och delar dem i tre grupper: tro och religion, kroppsdelar och sexualitet samt avföring och övrig utsöndring. Huvudteman är ändå samma som hos Ljung.

Ytterligare kan svordomar kategoriseras i olika typer. Två huvudtyper är utrop och andra svordomar. Den grova kategoriseringen går ut på att till utrop kan räknas sådana

uttryck som kan stå för sig själva och inte ingår i andra konstruktioner medan andra svordomar kan inte yttras som sådana, t.ex. svenskans *jävla*. Som utrop räknas utrop av irritation (*Jävlar, fan också*), eder (*Må fan ta mig, förbanne mig*), bejakanden och förnekanden (*I helvete heller*), förbannelser (*Åt helvete med...*), ovänliga uppmaningar (*Dra åt helvete*), stående förolämpningar (*Din mamma!*) och skällsord (*Din idiot!*). Andra svordomstyper består av uttryck som används för att uttrycka ogillande (*Den där jävla bilen...*), uttryck för extra betoning (*Det händer varenda jävla dag*), förstärkningsord (*Det var förbannat kallt igår*) och uttryck som kan förstärka frågeord (*Var i helvete ligger Timbuktu?*). (Ljung 2006: 42–61, 62–68).

”Fint” språk (se kapitel 3) präglas av mindre användning av svordomar och fula ord och uttryck. Det finns ett amerikanskt talesätt om svärande kvinnor: ’A whistling sailor, a crowing hen and a swearing woman ought all three to go to hell together’ (Coates 1986: 19). Detta talesätt uttrycker tydligt den, jag tror fortfarande, allmänna åsikten om svärande kvinnor. Samtidigt talar talesättet ingenting om män som kan tolkas som att svärande hos män är mer acceptabelt. Till exempel *Bonniers svenska ordbok* (2002: 586–587) definierar ordet *svordom* som ”det man säger när man svär, grovt kraftuttryck” och verbet svära som ”använda svordomar”. Svordomar kan ha olika betydelser och nyanser. Inom lingvistik har svordomar setts som medel för att uttrycka negativa känslor samt att de baserar på kulturella tabun. Tabun är olika saker som regleras eller förbjuds i ett samhälle. Dessa utgör basen även för finska svordomar som utnyttjar religion, avsöndringar och sexualitet.

Voutilainen (Kotus 2011) ger också olika användningsmöjligheter för svordomar. Som sagt kan de användas som uttryck för negativa känslor, när något går fel, kan man skrika ut ett fult ord men svordomar kan även användas som förstärkningsord i positiva utrop. Voutilainen (ibid.) ger som ett exempel situationen där man träffar en bekant efter lång tid. Då kan en uttrycka den positiva förvåningen fast med ”Matti perkele!”. Det hur medmänniskorna tolkar svordomarna beror alltid på situationen och det är inte alltid nedsättande att använda dem om man tänker fast exemplet. Inte heller är det lätt att definiera svordomar för det finns så många olika och även de vanliga orden kan få svordomsaktiga drag om de används som uttryck för frustration och aggression som

t.ex. i det finska utropet "Voi perjantai!" där det vanliga ordet för veckodag ersätter ett riktigt fult ord samtidigt som det undviker det fulare uttrycket.

Vissa ämnen kan vara tabu i vissa situationer och under vissa tider. Även vissa ord kan i sig själva vara tabubelagda. De orden kategoriseras som fula och de kan ha bland annat förolämpande effekter. För att kunna uttrycka ett tabubelagt ords innehåll kan man använda eufemismer som vanligen är neutrala eller förskönande uttryck. (Einarsson 2004: 120). I Smiths (1985) undersökning kom det upp att vissa ord kan vara tabu till ett av könen, kvinnor använder mindre svordomar och andra ord som betraktas "fula" samt kvinnor brukar använda mer superlativer. Det finns ändå forskning som har gjorts om engelsktalande kvinnor som resulterade i att kvinnor använde mycket ord som uttrycker ungefärlighet dvs. ord som omkring, cirka och troligen vilket inte stöder teorin om "absolut språk". (Hjelmquist & Strömqvist 1983: 216).

På basis av det ovannämnda har jag hittat två kategorier som finns inbakat i materialet: tilltal och svordomar. Jag kommer att utgå från dessa två kategorier då jag analyserar materialet.

4 TVÅ KÖNSASPEKTER AV *KUMMELI ALIVUOKRALAINEN* – EN KOMPARATIV ANALYS

I detta kapitel kommer jag att först presentera de fyra karaktärerna vilkas repliker jag valt att analysera. Efter presentationen går jag in i könsbaserad språklig variation och analyserar de excerperade replikerna med hjälp av exempel utgående från manligt och kvinnligt språkbruk och hur variation syns i materialet (översättning respektive original). Jag har indelat avsnitten i två delar enligt de drag jag kommer att undersöka i materialet dvs. tilltal och svordomar. Som grund för indelningen använder jag bl.a. Widmarks (1973) indelning (se kapitel 3). Medan jag analyserar de excerperade replikerna gör jag komparativ analys och jämför de översatta replikerna i originalet. De svenska översättningarna finns som bilagor. I översättningarna har jag lagt till första bokstaven i karaktärens namn i början av varje ny replik. Annars ser textningarna ut såsom jag fått dem. Jag har tittat på filmen och transkriberat de finska replikerna och delat in dem likadant som den svenska textningen ser ut för att underlätta läsning och uppföljning av analysen. Jag kommer i analysen att utgå ifrån könsbaserad språklig variation. Finns det sådant i materialet och hur syns det? Hur överförs det till översättningen? I det följande kommer jag att diskutera och analysera könsbaserad språklig variation i de fyra karaktärernas repliker med inslag ur hela filmen med utgångspunkt i dels tilltal (se 3.1) och dels svordomar (se 3.2).

4.1 Tilltal hos kvinnorna i materialet

Tant Lydia är en artig person som troligen är uppfostrad att visa respekt mot andra personer genom att nia. Hon vet också att personer som har hög utbildning står högre i rangordningen och de ska också respekteras även i språkanvändningen genom att tilltala dem med titeln. Marketta Mustonen-Riihiranta är mycket självsäker och medveten om sin status som sjukhuschef. Marketta är väldigt medveten om hur man bör bete sig i olika situationer. Hennes status verkar ha lite intryck i hennes språkbruk.

4.1.1 Lydia Molotova

Tilltal är något som verkar vara naturligt för tant Lydia. Som sagt är det hennes sätt att visa respekt mot medmänniskor och speciellt ifall det är frågan om personer med t.ex. hög utbildning eller om de på annat sätt är förnäma. Lydia kan dock även ge en knäpp på näsan med hjälp av tilltal. Hon använder alltså tilltal mångsidigt.

Då Lydia flyttar tillbaka till sin gamla bostad där insektsforskare Pauli och kirurgen Lauri huserar använder hon titlar även då hon pratar om personer som inte är på plats. Gårdskarlen medföljer tant Lydia och kammarjungfru Inkeri för att öppna dörren för dem. Se exempel 1.

Ex. 1)

L: Ei täällä ketään kotona ole. Herrat akateemikot ovat tietenkin tieteittänsä parissa yliopistolla ja poliklinikalla hoitamassa sairaita.

L: Det är ingen här. Akademikerna är säkert – på universitetet och på polikliniken.

På finska kallar tant Lydia Pauli och Lauri i exempel 1 för *herrat akateemikot* som är faktiskt dubbelt tilltal jämfört med den svenska översättningen där det står bara *akademikerna*. Yli-Vakkuri (1986: 48) konstaterar att finskans *herra* har använts negativt redan förr och att det nuförtiden har blivit som en titel för dem som inte har någon annan titel. I detta fall tror jag att Lydia inte avsiktligt ser ned på Pauli och Lauri genom att kalla dem *herrat* utan som jag tidigare konstaterat vill hon visa sin respekt. Lydia använder ordet kanske också för att visa den medföljande gårdskarlen att han var lite dum för att ropa i den tomma lägenheten om det var någon hemma. Ytterligare en orsak skulle kunna vara att Lydia visar gårdskarlen sin plats, att han är ”bara” gårdskarl medan Pauli och Lauri faktiskt är akademiker. Nästa exempel (ex. 2) visar dock Lydias artighet och vederlägger det tidigare. Gårdskarlen undrar varför ingen reparerar elen som verkar vara sönder och Lydia svarar till honom.

Ex. 2)

L: Hirvonen, tehän se talonmies olette. Eikö se kuulu teidän toimenkuvaan korjata nuo sähkötkö kuntoon?

L: Det är ni som är gårdskarlen, Hirvonen. Är det inte er uppgift att få elen i skick?

Lydia njar Hirvonen fast han är mycket yngre än Lydia själv. Det verkar som om Lydia hade uppfostrats så att man alltid njar om man inte har lagt bort titlarna. Även översättaren har beaktat niandet och behåller samma stil i översättningen. Det finns ett likadant exempel även senare i filmen. Hirvonen borde jobba men istället står han mitt på gården, lutar mot sin borste och ser drömmande ut:

Ex. 3)

L: Hirvonen, etsikää elämällesne tarkoitus.

L: Hirvonen, finn en mening med ert liv.

I exempel 3 njar och tilltalar tant Lydia Hirvonen med efternamn. På detta sätt vill hon kanske visa honom hans plats, att han borde sköta sitt jobb. I filmen är Hirvonen känd för att han varken orkar, kan eller fattar göra sina arbetsuppgifter.

I en scen går Hirvonen och försöker göra något vid elskåpen. Han får en stöt och svär högljutt vilket Lydia inte tycker om utan befäller Hirvonen att sluta (se ex. 4).

Ex. 4)

L: Älkää kiroilko, poika.

L: Sluta svära, pojk.

I exempel 4 njar Lydia Hirvonen på finska fortfarande med den imperativa verbformen *älkää kiroilko* som står i andra person pluralis (om Lydia duade skulle det lyda *Älä kiroile.*), men använder tilltalssubstantivet *poika, pojk* (Iso suomen kielioppi 2008; Yli-Vakkuri 1986: 45). I den svenska översättningen syns det inte vilken personform det är

fråga om eftersom det inte (längre) finns personböjning i svenskan såsom i finskan. Verbet *sluta* hör till den första konjugationen och dess imperativform är för varje person *sluta* (Hultman 2003: 152, 157, 166–167). Lydia tar en moderlig ställning till situationen och vill genast visa vad som är rätt och fel. Hon betonar också sin ålder med att kalla Hirvonen *pojke*, fast Hirvonens ålder är kanske någonting mellan 30 och 50 år. Att använda ord som *pojke* när man tilltalar en person om det inte faktiskt är fråga om ett barn ger ett negativt intryck (Yli-Vakkuri 1986: 46). En likadan användning av tilltalssubstantiv finns senare i filmen när Lydia träffar Robban för första gången:

Ex. 5)

L: Kenenkäs tyttöjä te olette?

L: Vems flicka är ni?

Lydia niar igen i exempel 5 fast det är fråga om en yngre person hon talar till. Lydia misstänker att Robban är av det kvinnliga könet och använder det plurala tilltalssubstantivet *tyttöjä* på finska som har översatts till *flicka* på svenska. I detta fall går det inte att anpassa Yli-Vakkuris (1986: 45–46) konstaterande att tilltalssubstantivens pluralformer är mer neutrala och singularformer ger negativt intryck. Fast Robban skulle vara en kvinna skulle det inte vara artigt att kalla henne flicka (Yli-Vakkuri 1986: 46). Efter att Lydia får höra att Robban tillhör en berömd släkt fortsätter hon nia honom.

Som jag konstaterade tidigare kan tant Lydia även vara lite elak med hjälp av tilltal. Då Lauri kommer hem från arbetet och hittar tant Lydia i sitt vardagsrum, är han inte nöjd. Han befäller sluta allt sjungande som tant Lydia har på gång med Pauli och Inkeri. Lydia blir lite förvånad av det plötsliga avbrottet, se exempel 6.

Ex. 6)

L: Tohtori Mustonen, sanotaan päivää, kun tullaan taloon.

L: Doktor Mustonen, man brukar hälsa när man stiger in.

I exempel 6 tilltalar Lydia Lauri som om han var en skolpojke som inte vet hur man bör

bete sig. Efter tilltalet använder Lydia inte imperativ för att befälla utan passiv för att konstatera det som alla vet, även Lauri själv. Det gör att tonen blir mera negativ än positiv, fast hon börjar med ett tilltal som först kan verka artig. Detta fall är intressant för att det finns två olika tilltalstyper i samma mening. Tant Lydia tilltalar Lauri först men det som följer på finska hör till kategorin personlösa former. Fast tant Lydia har just tilltalat Lauri pratar hon så att säga förbi honom med finskans ”sanotaan päivää, kun tullaan taloon”. Översättningen avviker lite från det finska originalet. Översättaren har översatt meningen med man-konstruktion och valt att använda verbet *bruka*. Detta gör att det finska originalet låter mera befällande och som en allmän regel medan översättningen är något mildare och liknar gott råd.

Lydias sätt att tilltala verkar variera enligt behov och avsikt. Ibland kan hon tilltala Lauri och Pauli med appellativ i plural form som *poikakullat* (*kära pojkar* på svenska) och ibland kallar hon dem med titlar och efternamn. Yli-Vakkuri (1986: 45–46) hade observerat att endast plurala formerna av appellativer som *pojkar* och *flickor* kan räknas neutrala eller positiva genom att de uttrycker gemenskap medan singulara former *pojke* och *flicka* ger ett negativt intryck. Då Lydia rättar någonting eller vill visa att det är hon som bestämmer använder hon ofta likadana appellativer men då är de i singularis som verkar verifiera Yli-Vakkuris observation. Inkeri har bakat och hon tar bakverk till bordet och kallar dem på dialekt för *pipariloit, småbröd*. I exempel 7 svarar Lydia:

Ex. 7)

L: Nämä ovat paakkelseja, Inkeri.

L: De är bakelser, Inkeri.

Det är mer allmänt för kvinnor att bli tilltalade med förnamnet (se Hill, Rivers & Watson 2008: 110). Lydia använder Inkeris förnamn då hon pratar om henne till någon eller som i det här exemplet då hon rättar henne.¹ Lydia verkar ta ställning med att tilltala personen direkt med förnamn och genom det visa hon att hon är äldre och har

¹ En tolkning här skulle kunna vara att Lydia rättar till Inkeris språkbruk. Inkeri pratar stark dialekt och eftersom Lydia själv pratar mycket standardenligt skulle det vara tänkbart att hon också vill att Inkeri gör detsamma, speciellt då hon serverar småbröd till Lauri och Pauli, akademikerna. Denna tolkning betonar åsikten om att kvinnor föredrar standardformer i sitt språkbruk.

rätt. Även när det är fråga om brorsonen John Molotov, använder Lydia förnamn. Här pratar hon om en person som hon är släkt med och John Molotov är också yngre än tant Lydia.

Ex. 8)

L: John sanoï, että minä saan tuon keskimmäisen, tuon 60 neliön makkarin ja Inkerille alkovi.

L: John sade att jag får ta –
det mellersta sovrummet med alkov.

I exempel 8 framkommer också det som jag konstaterade om Lydias tilltal mot kammarjungfru Inkeri Sortavala. Lydia pratar om Inkeri till Lauri och nämner henne med sitt förnamn. Hon tilltalar ändå inte Lauri och Pauli med förnamn utan Lydia använder då hellre titlar med några undantag. Dessa undantag placerar sig lite längre fram i filmen efter Lydias inflyttning. Lydias tilltal verkar alltså variera också enligt bekantskapen. Efter att ha blivit mer bekanta med Lauri och Pauli blir också Lydias språkbruk mer informell. I en scen där Lauri kastar ut Robban från lägenheten ropar tant Lydia till Robban som står på trappuppgången.

Ex. 9)

L: Älkää välittäkö, varakreivi. Laurilla on vaikeaa.

L: Bry er inte, vicegreven. Lauri har det svårt just nu.

I exempel 9 tilltalar Lydia Robban som *vicegreve*. De har just träffats och Lydia har blivit påverkad av Robban och hans släkt. Hon vill visa sin respekt och kallar honom vicegreve. Hon vill troligen markera att Lauri har gjort illa och använder därför hans förnamn. Översättaren har bevarat samma stil och beaktat också ni-formen i originalet.

Det finns flera ställen där Lydia hänvisar till personer med titlar. Lydia pratar till Pauli om Lauri som var på dåligt humör:

Ex. 10)

L: Olipas tohtori kireällä tuulella.

L: Doktorn var spänd.

Jag tror att förklaringen här i exempel 10 är att Pauli är själv akademiker, som Lydia kallar honom, och att Lydia tycker att hon ska därför behålla en viss stil i diskussionen. När Pauli har berättat till tant Lydia om att John Molotov tänker höja hyran hittar Lydia en lösning till situationen och går till Pauli för att berätta om det.

Ex. 11)

L: Amanuenssi, minulla on ratkaisu.

L: Amanuensen, jag har en lösning.

I exempel 11 är det säkert meningen att igen visa respekt mot Paulis höga utbildning med det finska tilltalet *amanuenssi* och det svenska tilltalet *amanuensen*. Ur översättningens synvinkel verkar Lydia mer direkt och striktare i översättningen i exemplet 10 än vad hon gör i originalet. Översättaren har inte beaktat finskans enklitiska partikel *-pas*. Partikeln *-pa(s)* ger nyans till ett ord och varje partikel har sin egen vag betydelse där kontexten definierar resten. Tillsammans med några andra har partikeln *-pa(s)* sin fasta plats i början av meningen som ett tillägg till en fras. (Iso suomen kielioppi 2008).

Ett bra exempel av Lydias mångsidighet i användning av tilltal är situationen efter att Hirvonen har lämnat lägenheten. Det är dags att börja hitta plats för Lydias saker och ting. Hon ber Inkeri göra det.

Ex. 12)

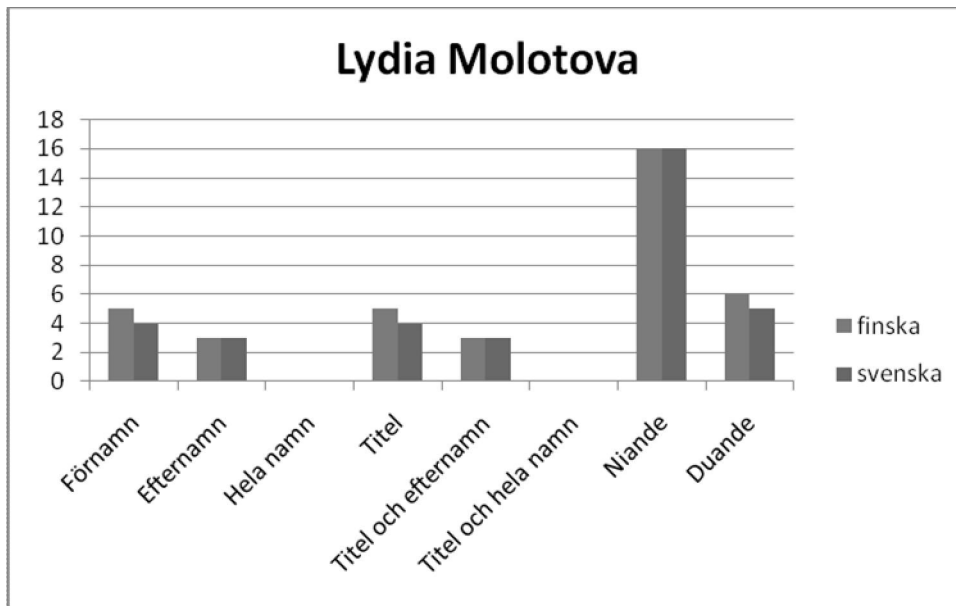
L: Kamarineiti Sortavala, laittakaa meille tästä koti.

L: Bästa kammarjungfru Sortavala, gör detta till vårt hem.

Kanske för att inte låta för befällande mjukar Lydia upp sin begäran i exempel 12 med

att tilltala Inkeri med titeln. På finska niar Lydia kammarjungfru som inte syns i den svenska översättningen lika direkt som i originalet. Detta beror på samma morfologiska skillnader i finskan och svenskan som i exempel 4. I stället finns det ett tillägg *bästa* i översättningen som jag tror översättaren har använt för att ersätta originalets niande och för att behålla den artiga stilen. En orsak till användning av titel i detta fall kan vara att Lydia vill visa att det nu är dags för kammarjungfru Sortavala att börja jobba. I exempel 7 där Lydia använde Inkeris förnamn var det fråga om en informell situation där tant Lydia och Inkeri satt vid kaffebordet.

Av figur 1 framgår olika typer av tilltal som tant Lydia använder i sitt tal på båda språken. Typerna har jag skapat själv utgående från de tilltal som förekommer i materialet. Lydia använder mest tilltal med förnamn samt tilltal med titel. Språkskillnader mellan finska och svenska i tilltal med förnamn beror på att tilltalet i ett ställe inte framgår av den svenska översättningen som det är menat i det finska originalet. I scenen pratar tant Lydia till Lauri och säger på finska ”Minusta sinusta paras kuva Lauri on tämä ylioppilaskuva.” medan översättningen lyder ”Den bästa bilden på Lauri är studentbilden.” Tilltalsfunktionen fattas i den svenska översättningen som var orsaken till att jag inte räknade det stället med i typer av tilltal. Skillnaden i tilltal med *titel* beror på att översättaren i ett ställe hade valt att inte upprepa titeln fast den upprepades i originalet utan hon hade ersatt den andra titeln med ni-form. Översättaren hade behållit mängden tilltal med *efternamn* samt tilltal med *titel och efternamn*. Tant Lydia använde inte alls tilltalstyperna *hela namnet* och *titel och hela namnet*. Allt i allt finns det lika mycket niande i båda språkversionerna medan det finns en liten skillnad i duande. Denna skillnad beror på översättarens val som det konstaterades ovan.

Figur 1. Tilltalstyper – Lydia Molotova

4.1.2 Marketta Mustonen-Riihiranta

Första gången den andra kvinnokaraktern Marketta Mustonen-Riihiranta tilltalar någon i filmen riktar hon sina ord till Lauri vars uppmärksamhet hon ska fånga. De har varit gifta tidigare och de arbetar i samma sjukhus. Marketta är Lauris chef. Hon är inte nöjd med Lauris beteende tidigare då han hade lämnat en patient på operationsbordet mitt i allt eftersom han hade ett ärende att sköta. Marketta visar sin irritation med sin röst när hon kallar Lauri på hans efternamn. Hon vill tydligen hålla distans till honom och bevara professionaliteten i situationen fast de är så bekanta med varandra. Marketta tilltalar Lauri alltid med sitt efternamn kanske för att betona förhållandets karaktär. Tilltal med efternamn verkar i materialet vara mer populärt bland män än kvinnor. Marketta vill kanske med detta beteende visa sin makt och höga status. Även Marketta varierar sitt sätt att tilltala enligt behov:

Ex. 13)

M: Mustonen, mikä on esitelmäsi agenda?

M: Mustonen, vad har du för agenda?

I exempel 13 tilltalar Marketta Lauri igen med efternamn men duar honom.

Översättaren har bevarat och beaktat både tilltal med efternamn samt duande. Tilltalssättet blir lite annorlunda när Marketta träffar John Molotov. Hon verkar genast bli förtjust i honom. När John Molotov presenterar sig själv undrar Marketta vilken officersgrad Molotov har.

Ex. 14)

Ovatko vääpelit korkea-arvoisia upseereita? Herrasmies te tietenkkin olette.

Är fältväbel en hög officersgrad? En gentleman är ni säkert.

I exempel 14 tilltalar Marketta John på ett helt annat sätt jämfört med Lauri. Hon niar honom vilket hon gör säkert för att göra ett gott intryck. De niar varandra också för att de är obekanta och har just träffats. Samma stil överförs även till översättningen. Efter att John och Marketta har blivit mera bekanta och de har lagt bort titlarna, verkar Marketta variera sitt tilltalssätt enligt situationen.

Ex. 15)

M: Kuinka sinä pystyt johtamaan näin suuria joukko-osastoja?

M: Hur kan du leda så stora trupper?

I scenen där exempel 15 är från tittar John och Marketta förälskat på varandra och har det mysigt. Det här slags situation påverkar troligen Markettas språkbruk. Hon som vanligen håller distans och är kall och kanske lite beräknande glömmar niandet nu och duar John. John berättar om sig själv litet varefter Marketta kanske vill visa sin beundran mot honom.

Ex. 16)

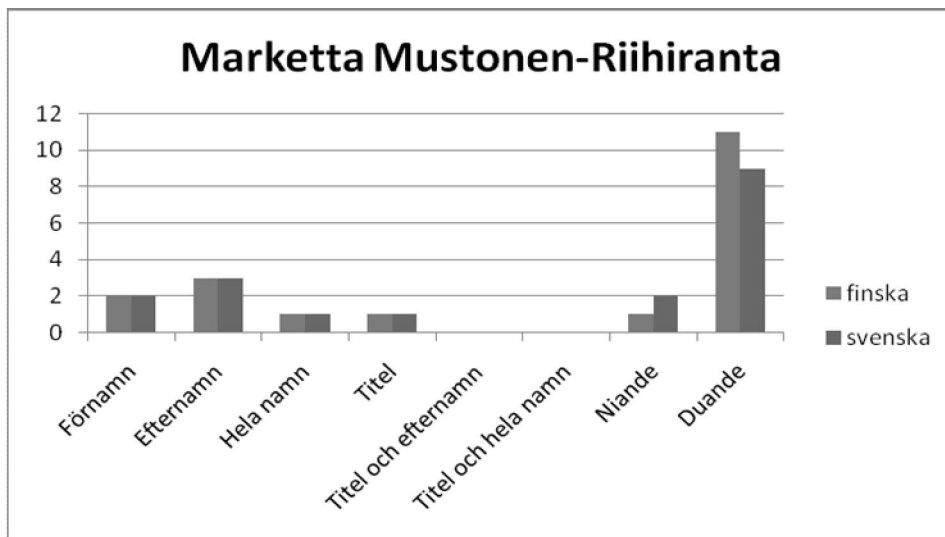
M: Oletko sinä lukenut mies?

M: Är ni en beläst man?

I exempel 16 finns det skillnad i tilltalet mellan originalet och översättningen. I originalet duar Marketta John för att de tidigare har lagt bort titlarna. Översättaren har ändå valt att nia. Detta val kan kanske förklaras med att det passar bättre med niandet i

den svenska versionen. Ifall översättaren hade valt att dua ("Är du en beläst man?") skulle det kanske ha varit för direkt och ha passat bättre in i en situation där det är flera personer och talaren skulle ha velat tydligare rikta sina ord till en viss person. Översättningen behåller också själva karaktärens stil kanske bättre.

I figur 2 presenteras tilltalstyper i Marketta Mustonen-Riihirantas tal. Hon använder mest tilltal med efternamn. Duande betonas i Markettas tilltalstyper. Detta beror på att mest av hennes repliker är tal till Lauri Mustonen, Markettas ex-make som hon alltid duar. Niandet utgör enstaka fall som placerar sig i scenerna där hon träffar John Molotov.

Figur 2. Tilltalstyper – Marketta Mustonen-Riihiranta

Typer av tilltal går hand i hand i båda språkversionerna medan det finns skillnader i duande och niande. Dessa skillnader beror dels på språkskillnader och dels på översättarens val. Dessa har behandlats ovan (se ex. 16).

4.1.3 John Molotov

Fältväbel John Molotov är släkt till tant Lydia vilket kan påverka Molotovs språkbruk. Som fältväbel har John Molotov också fått lära sig hur man tilltalar redan i utbildningsfasen i militären. John Molotov tilltalar väldigt litet med tanke på att tilltal

hör nära samman med den militära världen där alla ska tilltalas med militära grader. Det finns en särskild punkt i Finlands Försvarsmaktens allmänna tjänstereglemente (2009) där det regleras om tilltal och hälsning bland annat i följande två punkter:

”99. Soldater tilltalas enligt deras militära grad. Generallöjtnant, generalmajor och brigadgeneral tilltalas dock general. Viceamiral, konteramiral och flottiljamiral tilltalas amiral. Då generalstabsofficerare tilltalas används bara den militära graden och generalstabsprefixet lämnas bort.”

”100. En förman och hans eller hennes underordnade niar varandra. På initiativ av förmannen kan man dock dua. I formella situationer, såsom vid ordergivning och parader används ni som tilltalsform. I grundenheten bör enhetlig praxis följas vid tilltal.”

John Molotovs språkbruk präglas alltså starkt av militärens regler (se ex. 17). Han är också högljudd och tydligen van vid att befälla andra (se ex. 20). Ytterligare har han tillägnat sig det monotona tonfallet som används då man befäller i militären.

Ex. 17)

J: Hyvää päivää, komppania!

K: - Hyvää päivää, herra vääpeli!

J: God dag, kompani!

K: - God dag, herr fältväbel!

I exempel 17 står kompaniet på gården och Molotov hälsar dem. Hälsningen utförs som det är reglerat i försvarsmaktens allmänna tjänstereglemente (2009) under Trupps hälsning: ”130. En muntlig hälsning besvaras med samma ord. Om förmannen då han hälsar säger t.ex. ”GOD MORGON, KOMPANI” ska man svara ”GOD MORGON, HERR KAPTENLÖJTNANT”.” Översättaren har också varit medveten om dessa regler.

Som jag konstaterade tidigare präglas Molotovs språkbruk av militärens regler om språkbruk som framkommer redan i början av filmen då John Molotov kommer på besök hos Lauri och Pauli för att diskutera hyran:

Ex. 18)

J: Hyvää päivää, vuokralaiset. Luitteko kirjeeni?

J: God dag, hyresgäster. Har ni läst mitt brev?

Han har en monoton och befallande ton i sin röst när han talar i scenen. I exempel 18 kallar Molotov Lauri och Pauli för *vuokralaiset*, *hyresgäster* kanske för att undvika att tilltala dem mer formellt. Tydligt har Lauri också tjänat i militären eftersom han fortsätter med att hälsa Molotov enligt reglerna.

John Molotov är inte alltid särskilt artig. Det finns en intressant scen där det framkommer drag i John Molotovs sätt att tilltala andra som inte finns hos andra karaktärer som jag valt att undersöka. Då Lauri och Pauli far till John för att diskutera brevet som de fick om att det ska bli hyreshöjning blir John arg på dem.

Ex. 19)

J: *Okay, fucking bastards!*

John tilltalar Lauri och Pauli på engelska som *fucking bastards*. Fast exemplet är på engelska tar jag upp det eftersom det i det kombineras på sätt och vis tilltal och svordom. Det här är ett väldigt effektivt sätt att kommunicera för att detta uttryck innehåller tilltal och samtidigt uttrycker John sin frustration mot Lauri och Pauli genom en svordom. I avsnitt 4.2 diskuterar jag fult språk hos karaktärerna vidare. Det finns även ett annat exempel på ett sådant här sätt att tilltala (se ex. 20 och 21).

Ex. 20)

J: Paskamahat, ylös, ulos ja lenkille!

J: Upp och hoppa, fetknoppar!

Molotov använder senare det samma uttrycket ytterligare en gång:

Ex. 21)

J: Paskamahat, ottakaa mallia!

J: Ta efter, fetknoppar!

I exempel 20 och 21 tilltalar John beväringar och kallar dem för *paskamahat*, *fetknoppar*. John använder detta uttryck i en scen där Lauri har en dröm om honom. Jag skulle tänka mig att det här är en överdriven bild av militärpersonal men som kanske har en aning sanning med. Gruppledarna ska förstås motivera beväringar för att göra sitt bästa och då används det kanske olika öknamn fast kanske inte så här direkta. Sådant öknamn ger användaren känsla av makt och dominans som hör till det manliga språkbruket. Översättaren har valt en passlig motsvarighet, *fetknopp*, till finskans *paskamaha* i den svenska översättningen. Enligt Urbaani sanakirja (2011) betyder *paskamaha* en överviktig person vilket också *fetknopp* gör.

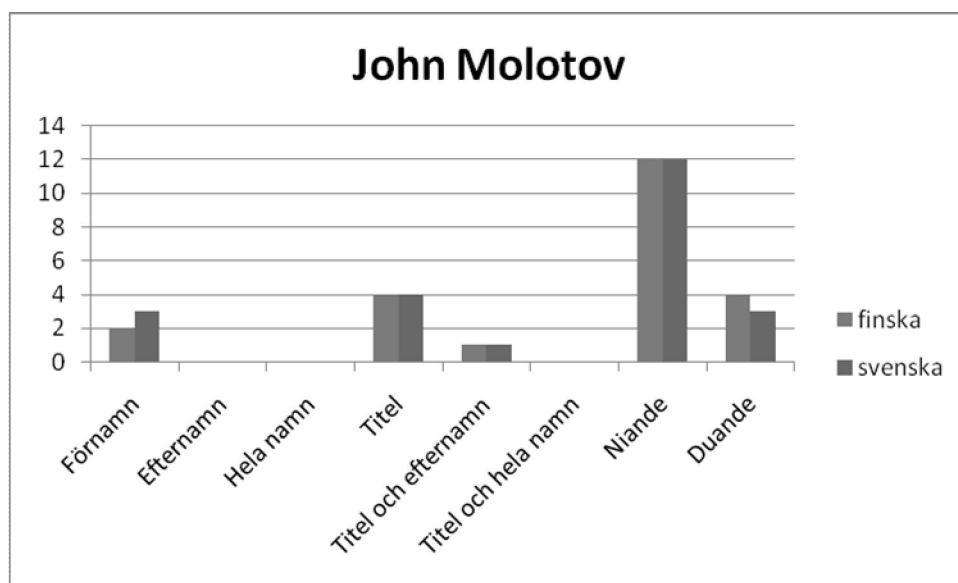
John Molotov använder mest titlar när han tilltalar andra samt han niar nästan alltid vilket också syns i figur 3. Det är bara några vissa fall då han duar och då kan det skiljas till två olika situationer: antingen är han arg på någon eller någonting eller han är förälskad. Skillnaden mellan språken i duande beror på att Molotov i originalet frågar ”Kenelle soitat?” som har översatts till ”Hos vem?”. Skillnaderna i tilltal med förnamn och duande beror på skillnaderna i översättningen som till exempel när John Molotov talar till en ung soldat.

Ex. 22)

J: Sotamies, onko tissit mielessä?

J: Soldat, står ni och tänker på bröst?

I exempel 22 är den svenska översättningen artigare och avviker från originalet. Denna mening är knepig eftersom det måste finnas något subjekt i den svenska meningen medan det finska originalet inte behöver ha subjekt. Då är det översättarens val om karaktären duar eller niar.

Figur 3. Tilltalstyper – John Molotov

4.1.4 Carl Robert Christian Palmberg

Av dessa fyra karaktärer är Carl Robert Christian Palmberg, Robban, den yngsta och har så att säga det mest moderna sättet att tala. Han använder mycket slangord. Robban är homosexuell som även det kan föra med sig vissa drag i Robbans språkbruk. Ändå kommer Robban från en berömd släkt så att han borde veta hur man ska bete sig. På en allmän nivå präglas Robbans tilltalssätt mest av duande och användning av tilltalsnamn. Ytterligare finns det även speciella fall av tilltal i Robbans språkbruk. Den första scenen där Robban presenteras börjar med att han kommer in i lägenheten och frågar om han är på rätt plats:

Ex. 23)

R: No, täälläkö oli kämppiksen puutetta?

R: Nå, var det ni som sökte rumskamrat?

I exempel 23 finns det genast ett exempel på ett speciellt tilltalssätt. Det finska originalet är rätt passivt jämfört med den svenska översättningen. Robban niar på svenska medan det inte syns något direkt tilltal i originalet. Yli-Vakkuri (1986: 57) diskuterar s.k. *elliptiska tilltalssätt* som det är fråga om i detta fall. Då hänvisar talaren

till platsen där personen som tilltalas är. Med detta sätt undviker talaren att tilltala personer. Detta kan kanske förklaras med att det finns en äldre tant och en ungefär lika gammal man på plats så Robban kan tvivla lite på om det behövs *ni* eller inte och därför bestämmer sig för att undvika det. På svenska skulle det bli för passivt med ett sådant här elliptiskt tilltal som troligen är orsaken till att översättaren har velat använda tilltal med pronomenet *ni*. Likadant har översättaren behövt ändra verbet för att passa ihop med pronomenet. Översättningen passar ändå i kontexten och publiken kan förknippa denna replik med de tidigare händelserna med annonsen i tidningen. Då tant Lydia börjar fråga Robban om bakgrunden och niar honom, undviker Robban allt tilltal när han svarar. Istället har översättaren valt att tillägga *ni*andet i översättningen (se ex. 24).

Ex. 24)

R: Jaa, Jossen. Josse on mun isoisä.

R: Josse, menar ni. Han är min farfar.

I översättningen verkar Robban artigare än han faktiskt är i originalet. På finska hänvisar Robban inte på något sätt till tant Lydia som har ställt frågan utan konstaterar bara ”Jaa”. Den svenska översättningen däremot har pronomenet *ni*. Litet senare ber Robban att få se rummet han har kommit att se på. Pauli visar rummet och Robban kommenterar det (ex. 25).

Ex. 25)

R: Joo, kuule. Se on ihan nenä päähän.

R: Ja, hör du. Det blir perfekt.

Finskans *kuule*, som motsvaras i den svenska översättningen av *hör du* används enligt Yli-Vakkuri (1986: 49) i familjära situationer där man vill betona att man kallar någon. Yli-Vakkuris konstaterande strider lite emot denna situation i exempel 25 eftersom Robban just har kommit på plats och först presenterat sig själv. Därför skulle jag tro att orsaken till detta beteende är Robbans intresse mot Pauli som han tilltalar i exemplet. Lauri är lite tveksam över Robban och godkänner inte honom för att han är

homosexuell. Robban drar sina egna slutsatser och kommenterar situationen till Lauri:

Ex. 26)

R: Mä tajuun.

L: No, mitä sä nyt tajuut?

R: No, et sä oot mustis.

R: Nu fattar jag.

L: Vad fattar du?

R: Du är sotis.

I exempel 26 tilltalar Robban Lauri på finska på två sätt: med interjektionen *no* samt pronomenet *sä*. I den svenska översättningen har det andra sättet utelämnats kanske för att komprimera texten. I exempel 27 använder Robban appellativet *pojat* som Yli-Vakkuri (1986: 45–46) beskriver (se avsnitt 4.2.1.1).

Ex. 27)

R: Menkää vaan pois, pojat.

R: Gå hem, pojkar.

Som det kom fram även tidigare, kan enligt Yli-Vakkuri endast den plurala formen av appellativer som t.ex. *poika* eller *tyttö* ha neutrala eller positiva betydelser och betona gemenskap (se avsnitt 4.2.1.1). Här är det just fråga om en sådan situation. Robban har blivit utsparkad från lägenheten eftersom Lauri inte vill ha honom som underhyresgäst. Robbans interiörkillar Macke, Kicke och Rafu försöker trösta Robban och det är då han tilltalar dem som *pojat*, *pojkar*.

När Robban träffar John Molotov, möts två olika kulturer. Först verkar Molotov ha lite fördomar mot Robban och Robban får försvara sig litet.

Ex. 28)

J: Mikäs se siinä kuikuilee? Ei kai tänne joukkueeseen ole vaan ilmaantunut ilmielävä kuukunan kuukku?

R: No mikäs ihmeen moukka tämä nyt sitten on?

J: Vad har vi här för nåt? Inte är det väl en tvättakta fikus?

R: Vad är det här för en tölp?

I exempel 28 tilltalar Robban John Molotov med hjälp av pronomen. Robban talar till John Molotov och det är tydligt att Robbans ord är riktade till honom men Robban gör det på ett passivt sätt och använder även finskans demonstrativpronomen *tämä*, som också översättaren har valt att ha kvar i översättningen, *det här*. Yli-Vakkuri (1986: 55) citerar Matti Larjavaara om användning av demonstrativpronomen som har konstaterat att användning av demonstrativpronomen på det här sättet hänvisar till det som är mest centralt för lyssnaren. Lite senare föreslår Robban till Molotov att han skulle kunna hyra hela lägenheten tillsammans med tant Lydia. Då börjar han med ett allmänt tilltal:

Ex. 29)

R: No, hei! Mut sittehän, mähän voisin vuokrata vaikka koko kämpän tän Lydia-tädin kanssa.

R: Men hej! Jag kan ju hyra hela bostaden med den här Lydia.

I exempel 29 känner Robban kanske inte att han har blivit bekant med John Molotov efter den obehagliga början som de hade och vet därför inte hur han skulle tilltala honom. Därför är det lättare att använda interjektion för att väcka uppmärksamhet, då blir även den personen uppmärksam som Robban vill rikta sina ord till. Översättaren har valt att bevara en del av interjektionen. Här finns det också en annan typ av tilltal då Robban pratar om att hyra bostaden med ”tämän Lydia-tädin kanssa” och ”den här Lydia”. Robban vet kanske inte hur han borde förhålla sig till dessa nya personer omkring honom och väljer hänvisa till tant Lydia med pronomen *tämä* (*den här*) för att försäkra att alla vet vem han pratar om. Robban tycker om att hitta på tilltalsnamn som han också gett till Lauri och Pauli. Ibland tilltalar Robban Lauri och Pauli med dessa

namn (ex. 30).

Ex. 30)

R: Siis, mä en tiedä, miks Lare, Lare sun täytyy olla niinku pahvi, kanki ja jäykkis.

R: Lare, jag vet inte varför du måste vara så styv i korken.

Robban vill här kanske visa interiörkillarna som är med i situationen att han har blivit bekant och vänner med Lauri och Pauli. Ytterligare verkar Robban sällan använda personernas riktiga namn, istället hittar han alltid på några öknamn (ex. 31).

Ex. 31)

R: Pale, tuupa tänne.

R: Pale, kom hit.

Det verkar höra till Robbans språkbruk att inte använda de riktiga namnen. Det finns ändå ett undantag. Robban pratar i telefon med Pauli när det plötsligt ringer någon annan som väntar på linjen. Då tilltalar Robban Pauli med förnamn:

Ex. 32)

R: Kuule, Pauli, nyt tuolla joku koputtaa.

R: Pauli, någon väntar på linjen.

Av någon anledning är Robban mer formell i telefonen (se ex. 32). Ändå efter att ha svarat till Lauri, som väntar på linjen, börjar Robban igen använda öknamnen då han förklarar situationen till Pauli.

Ex. 33)

R: Pale, se on Lare, kun soittaa tuolla.

R: Pale, det är Lare som ringer.

Jag tror att orsaken till att Robban först var mer formell i sitt tilltal (se ex. 32) är att han i början pratade endast med Pauli som hade ett ärende för Robban. Då det sen kom Lauri med i diskussionen blev situationen mer spännande när Lauri berättade att han har någonting på gång som han inte gärna vill berätta om. Robban drar sina egna slutsatser av Lauris berättelse och börjar bete sig mera kvinnligt. Robban skapar en gemenskaps känsla in i telefondiskussionen och troligen därför ändrar sitt tilltalssätt mitt emellan i exempel 33 (se kapitel 3). Robban ändrar sitt tilltalssätt ännu en gång mot slutet av telefondiskussion. Robban tror nämligen att Lauri och Pauli också är homosexuella och att de sällskapar. Efter att ha pratat med Lauri i telefon tror Robban att Lauri har en annan man och skvallrar om det till Pauli.

Ex. 34)

R: Laurilla on nyt sitte kuule siellä toinen mies.

R: Lauri har en annan.

I exempel 34 beror ändringen kanske på att situationen fick en allvarlig svängning och Robban tycker inte längre att det är passligt att prata om Lare utan kallar honom Lauri. Det finns också tilltal med *kuule* i originalet i exempel 34 som dock har utelämnats från översättningen. En annan situation där Robban använder Paulis riktiga förnamn är när Pauli berömmar Robban för geni.

Ex. 35)

R: Pauli, sä oot ihana.

R: Pauli, du är härlig.

I exempel 35 är det igen fråga om en allvarligare situation där Robban också visar sina känslor. Då verkar det vara mer passligt med det riktiga förnamnet. Då Lauri inte orkar med gänget som bor i lägenheten kastar han alla ut. Robban och de andra får flytta hos Robbans far. Greve Palmberg är lite ful i munnen och Robban kommenterar det.

Ex. 36)

R: Faija, miks sä oot taas noin vulgaari?

R: Varför är du så vulgär, farsan?

I exempel 36 tilltalar Robban sin far som *faija* (*farsan*). Här framkommer helsingforsslangen som Robban använder. *Faija* betyder fader i helsingforsslangen (Mäkelä 1997: 17). Situationen verkar också vara informell från Robbans sida för han väljer använda ett slanguttryck istället för t.ex. *isä*, *far*. Då Robbans far hör från tant Lydia att Lauri har kastat ut dem blir han arg och vill utmana Lauri till duell. Lauri skjuter greve Palmberg i magen och det börjar rinna filmjolk ur honom. De tar greve Palmberg hos Lauri och Pauli för att sköta såret. Robban är där och blir oroad.

Ex. 37)

R: Mikä? Mikä, mikä? Isä? Mikä on? Isä?

R: Vad nu? Vad nu? Pappa? Vad är det? Pappa?

I exempel 37 är situationen allvarligare igen och då ändrar också Robban sitt tilltalsätt. Fast han först kallade sin far till *farsan* (ex. 36) kallas han nu som *pappa*. Robban visar igen sina känslor och är oroad för sin fars hälsa. Till sist blir allt bra och Robbans far klarar sig.

Lauri får nervsammanbrott och sov för flera dagar efter att Pauli ger en injektion av anestesimedel till honom. Då han vaknar upp nästa gång har allt ändrats. Pauli och Robban har börjat sällskapa och även Lauri förhåller sig bra till slut.

Ex. 38)

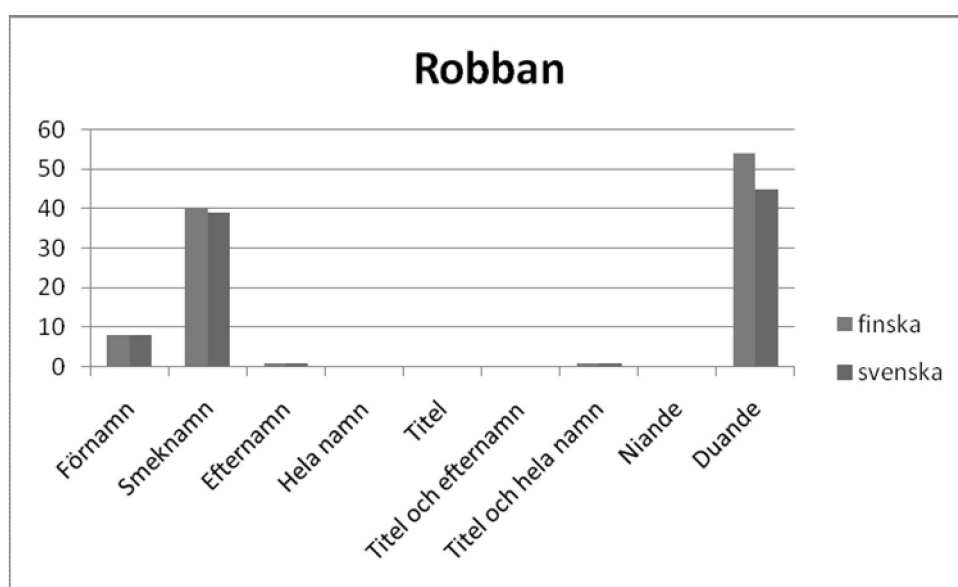
R: Ihanaa, Lare, Late Latsis, sä oot heränny. Moi, kulta.

R: Härligt, Lare. Late Latsis, du har vaknat. Hej, gullet.

Robban hittade ytterligare ett smeknamn för Lauri (ex. 38). Meningen med namnet är kanske att pigga upp den sura Lauri lite. Pauli istället har fått ett tilltalsnamn i det här

skedet och kallas för *kulta* (*gullet*).

Allt som allt finns det variation i Robbans sätt att tilltala. Av figur 4 framgår Robbans tilltalstyper som varierar i praktiken från ett passivt, elliptiskt tilltal till användningen av smeknamn. Det som påverkar tilltalet verkar vara speciellt situationen och personerna omkring. Det kan alltså konstateras att Robbans språkbruk är situationsberoende som är ett kvinnligt språkdrag (se kapitel 3). För Robbans del förekom det även en kategori som inte finns hos de andra karaktärerna nämligen användning av smeknamn i tilltal. Robban använder mest tilltal som hör under den kategorin.

Figur 4. Tilltalstyper – Carl Robert Christian Palmberg

Av Robbans tilltalssätt fattas helt typerna som *tilltal med hela namnet*, med *titel* och med *efternamn*. Dessutom använder han ganska mycket mera interjektioner (*no*, *hei*, *kuule*) som tilltal eller som tillägg till tilltal jämfört med de andra karaktärerna. Likaså hänvisar Robban mycket till personers läge i originalet med ord som *tuolla* och *siellä*. Dessa interjektioner har i stor del utelämnats i översättningen. Ur översättningens synvinkel finns de största skillnaderna mellan originalet och översättningen i duande. Dessa skillnader beror dels på idiomatiska skillnader. Till exempel finskans *kuule* motsvaras på svenska av *hör du* som påverkar att det har blivit mera duande på svenska än på finska.

4.1.5 Jämförelse mellan män och kvinnor

Båda kvinnokaraktärerna fyller ganska många av de egenskaper som diskuterades i kapitel 3. I tabell 1 presenteras kvinnornas tilltalstyper i antal och i procent. Allt i allt använder tant Lydia något form av tilltal på finska 38 gånger och på svenska 35 gånger. De motsvarande siffrorna för Marketta är 19 gånger och 18 gånger. Antalet tilltal alltså minskar hos båda karaktärerna när man jämför siffrorna mellan originalet och översättningen. Lydias tilltal sjunker sammanlagt med 4,1 %. Markettas motsvarande siffra är 2,7 %. Tabell 3 visar tilltalstyper hos männen i materialet i antal och i procent. Allt i allt ändras antalet tilltal inte hos John Molotov när man jämför originalet och översättningen: han använder tilltal 23 gånger på båda språken. För Robbans del blir det en relativt stor ändring och av de fyra utvalda karaktärerna har han även det största antalet tilltal. Antalet tilltal minskas från originalet (104 st.) till översättningen (94 st.) med tio stycken (5,1 %). Den allmänna tendensen i användningen av tilltal verkar alltså vara sjunkande från översättningens synvinkel. Karaktärerna använder tilltal mera i originalet än i översättningen.

I tabell 1 är Lydias siffror samma i *tilltal med förnamn* och *tilltal med titel* (båda 13,2 % på finska och 11,4 % på svenska) samt *tilltal med efternamn* och *tilltal med titel och efternamn* (båda 7,9 % på finska och 8,6 % på svenska). Här kommer det fram att både siffran *tilltal med efternamn* och siffran *tilltal med titel och efternamn* har ökat i den svenska översättningen med 0,7 % jämfört med originalet medan andelen *tilltal med förnamn* har sjunkit med 1,8 %. En liknande tendens är märkbar också i Markettas tilltalstyper: mängden *tilltal med efternamn* har ökat från 15,8 % i originalet till 16,7 % i översättningen som betyder en skillnad på 0,9 %. Av olika tilltal med namn förekommer det i John Molotovs repliker endast *tilltal med förnamn* medan Robban har två tilltalstyper, *tilltal med förnamn*, som är den absolut största kategorin, och *tilltal med efternamn* (finska 1,0 %, svenska 1,1 %). John tilltalar med förnamn på finska i 8,7 % av fallen medan den svenska andelen blir litet större med 13 %. Skillnaden mellan originalet och översättningen är 4,3 %. Robban har den största andelen *tilltal med förnamn* på finska med 46,2 % av allt tilltal som ännu ökar i den svenska översättningen

till 50 %. Robbans tilltal med förnamn ökar med 3,8 %.

	Lydia Molotova		Marketta Mustonen-Riihiranta	
	finska N=38	svenska N=35	finska N=19	svenska N=18
NAMN				
Förnamn	13,2	11,4	10,5	11,1
Efternamn	7,9	8,6	15,8	16,7
Hela namnet	-	-	5,3	5,6
	21,1	20	31,6	33,4
TITEL (med namn)				
Titel	13,2	11,4	5,3	5,6
Titel och efternamn	7,9	8,6	-	-
Titel och hela namnet	-	-	-	-
	21,1	20	5,3	5,6
NI/DU				
Niande	42,1	45,7	5,3	11,1
Duande	15,8	14,3	57,9	50
	57,9	60	63,2	61,1

Tabell 1. Tilltalstyper (kvinnorna) i antal och procent

I tabell 2 visualiseras tendensen i ändringar i andelen tilltal när man jämför originalet med översättningen. Tecknen visar om ändringen är positiv (+), negativ (-) eller om det inte har skett någon ändring eller om karaktären inte alls använder den ifrågavarande tilltalstypen (0). Tendensen är stigande i kategorin *tilltal med förnamn* hos alla andra av de fyra utvalda karaktärerna förutom Lydia, dvs. denna tilltalstyp är mer frekvent i översättningen. Likadan tendens kan observeras i kategorin *tilltal med efternamn*. Det förekommer en klar skillnad mellan kvinnorna i tilltalstypen *hela namnet*. Lydia saknar helt kategorin *tilltal med hela namnet* medan denna tilltalstyp utgör 5,3 % (finska) och 5,6 % (svenska) av Markettas tilltal. Det förekommer en ökning på 0,3 % i kategorin hos Marketta när man jämför originalet med översättningen. Även båda manskaraktärerna saknar kategorin *tilltal med hela namnet*. När man jämför summorna för allt tilltal med namn och samtidigt jämför siffrorna mellan originalet och översättningen kommer det fram att hos Lydia blir det minskning och hos Marketta blir

det ökning. Eftersom John Molotov inte har några andra tilltalstyper i hans språkbruk än tilltal med förnamn är också den sammanlagda skillnaden samma som kategorins skillnad. Hos Robban ökar andelen tilltal mellan originalet och översättningen tillsammans med 3,9 %. Den allmänna tendensen i användning av namn i tilltal är alltså stigande.

	Lydia Molotova	Marketta Mustonen- Riihiranta	John Molotov	Robban
Förnamn	–	+	+	+
Efternamn	+	+	0	+
Hela namnet	0	+	0	0
Titel	–	+	0	0
Titel och efternamn	–	0	0	0
Titel och hela namnet	0	0	0	+
Niande	+	+	0	0
Duande	–	–	–	–

Tabell 2. Ändringen i tilltalstyper jämfört med originalet och översättningen

Under kategorin tilltal med titel förekommer det två tilltalstyper i John Molotovs tal, nämligen *tilltal med titel* (17,4 %) och *tilltal med titel och efternamn* (4,3 %). Det är märkvärdigt att i dessa två tilltalstyper blir det inte någon ändring i översättningen jämfört med originalet. Siffrorna är alltså samma på båda språken. Tilltal med *titel och efternamn* på finska utgör 7,9 % av allt finskt tilltal hos Lydia. Motsvarande siffra på svenska är 8,6 %. Hos Lydia blir det en ökning på 0,7 %. John och Lydia använder samma tilltalstyper. Märkvärdigt är också att dessa två tilltalstyper saknas helt i Robbans språkbruk. Istället är Robban den enda som har tilltalstypen *tilltal med titel och hela namnet* medan de andra saknar den helt.

I tilltal med titel syns det en allmän skillnad mellan kvinnorna: Marketta har endast

tilltal med titel men de andra typerna förekommer inte i hennes språkbruk medan Lydia tilltalar både med *titel* (13,2 %) och med *titel och efternamn* (7,9 %). Hos Lydia sker det igen en minskning från finskans 13,2 % till svenskans 11,4 % i *tilltal med titel*. Skillnaden är sammanlagt 1,8 %. Denna tilltalstyp ökar hos Marketta mellan originalet (5,3 %) och översättningen (5,6 %) på 0,3 % vilket är lika stor skillnad som i *tilltal med hela namnet*. Allt i allt sjunker andelen i allt tilltal med titel hos Lydia från 21,1 % (finska) till 20 % (svenska) medan de motsvarande siffrorna hos Marketta är 5,3 % och 5,6 %. För Molotovs del blir det inte några ändringar mellan originalet och översättningen medan det blir en knapp ökning på 0,1 % i Robbans tilltalstyper. Slutligen blir det alltså en något stigande tendens i kategorin tilltal med titel.

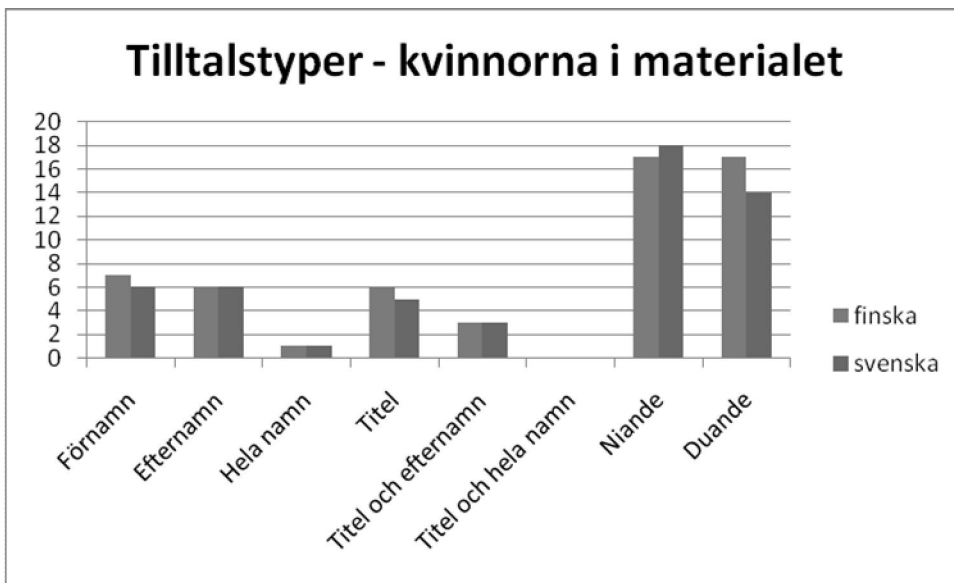
Av Lydias finska tilltal är 42,1 % *niande* och 15,8 % *duande*. Motsvarande siffror hos Marketta är 5,3 % och 57,9 %. Av John Molotovs finska tilltal utgör *niandet* 52,2 % och *duandet* 17,4 %. Skillnaderna är tydliga mellan kvinnorna: Lydia niar mycket mera än duar och situationen är tvärtom hos Marketta. Lika tydlig är skillnaden mellan männen varav John Molotov är den enda som niar. Av Robbans finska tilltal utgör *duandet* 51,9 %. Lydia och John niar mest på finska medan Marketta och Robban duar mest på finska.

I översättningen är *niandets* andel hos Lydia 45,7 % av allt tilltal och motsvarande siffra för *duande* 14,3 %. I jämförelse mellan originalet och översättningen hos Lydia ökar *niandet* med 3,6 % och *duandet* minskar med 1,5 %. *Niandets* andel hos Marketta i översättningen är 11,1 % och *duandets* andel är 50 %. I översättningen ökar *niandet* hos Marketta med 5,8 % och *duandet* minskar med 7,9 %. På svenska niar Molotov lika mycket som på finska men *duandet* på svenska minskar till 13 %. Robbans *duande* minskar litet från originalets 51,9 % till översättningens 47,9 % (skillnad 4,0 %). Tendensen i andelen *niande* är positiv hos kvinnorna medan det inte förekommer någon ändring hos männen. Tendensen i *duande* är minskande hos alla karaktärerna.

	John Slobodan Molotov		Carl Robert Christian Palmberg	
	finska N=23	svenska N=23	finska N=104	svenska N=94
NAMN				
Förnamn	8,7	13,0	46,2	50
Efternamn	-	-	1,0	1,1
Hela namnet	-	-	-	-
	8,7	13,0	47,2	51,1
TITEL (med namn)				
Titel	17,4	17,4	-	-
Titel och efternamn	4,3	4,3	-	-
Titel och hela namnet	-	-	1	1,1
	21,7	21,7	1	1,1
NI/DU				
Niande	52,2	52,2	-	-
Duande	17,4	13,0	51,9	47,9
	69,6	65,2	51,9	47,9

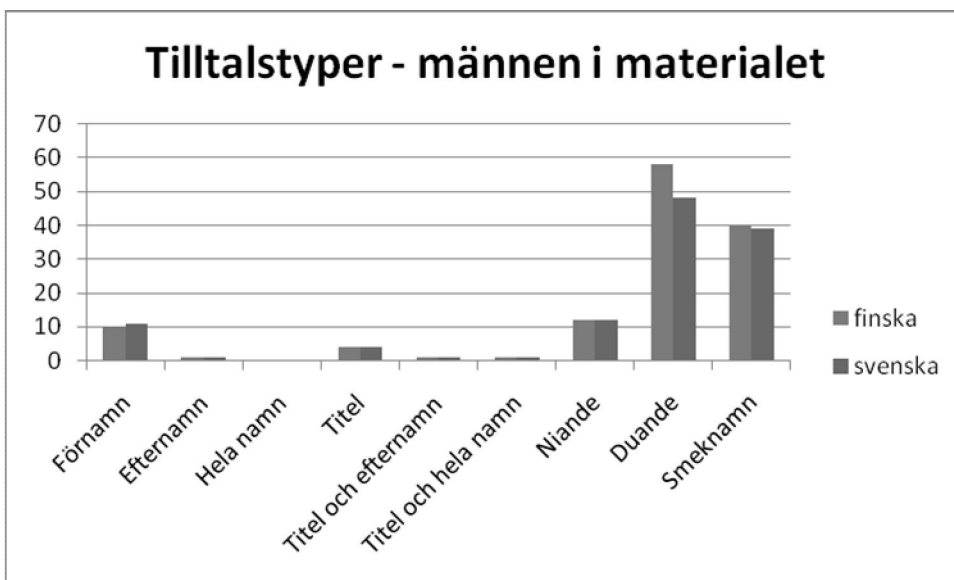
Tabell 3. Tilltalstyper (männen) i antal och procent

Det som Marketta Mustonen-Riihiranta använder till skillnad från tant Lydias språkbruk är *tilltal med efternamn*. Genom att tilltala med efternamn verkar Mustonen-Riihiranta få mera makt och dominans över situationen. Dessa fall placerar sig just i situationer där hon talar till sin ex-make och underställd. Marketta Mustonen-Riihiranta är också litet artigare på svenska än på finska då hon niar mera i översättningen. Marketta Mustonen-Riihiranta visar också några manliga drag i det att hon förhåller sig lite tillbakadraget till allt vilket sägs vara vanligare hos män. Detta ger henne känsla av makt och dominans (se kapitel 3).

Figur 5. Tilltalstyper – kvinnorna i materialet

Språkliga skillnader mellan originaltexten och översättningen finns mest i kvinnornas tilltal med tanke på mängden kategorier. Figur 5 visar att det finns skillnader mellan det finska originalet och den svenska översättningen inom fyra kategorier. Bland männens tilltalstyper i figur 6 finns det några ändringar i två kategorier (förnamn och smeknamn) men mycket i en kategori (duande).

Figur 6. Tilltalstyper – männen i materialet

Männen duar mera i det finska originalet än de gör i den svenska översättningen. För

kvinnornas del är det fråga om enskilda bortfall eller tillägg av tilltalsord när man jämför det finska originalet med den svenska översättningen. Dessa ändringar har skett i kategorierna *tilltal med förnamn*, *tilltal med titel*, *niande* och *duande*. När man jämför de två figurerna som visar de olika tilltalstyperna mellan män och kvinnor ser man att det finns mer variation i kvinnornas språkbruk i fråga om tilltal. För kvinnors del finns nästan alla utom en kategori representerade medan för mäns del finns nästan alla kategorier med men med mindre förekomster. Männen duar mer medan kvinnorna niar mer. Kvinnorna i mitt material duar och niar faktiskt nästan lika mycket. Tilltal med förnamn är också högre bland männen. Användning av tilltal med förnamn och efternamn är också nästan lika populära mellan kvinnorna medan mellan männen finns det bara ett enstaka fall av användning av tilltal med efternamn. Med tanke på tidigare forskning kunde man konstatera att det finns skillnader mellan män och kvinnors sätt att tilltala.

Båda kvinnorna är *situationsberoende* i sitt språkbruk som här betyder att de varierar sina sätt att tilltala andra enligt situationen (se kapitel 3). De båda niar när det är fråga om en formell situation eller det är fråga om obekanta personer och duar när det är mera oformellt och personerna omkring är bekanta. Männen däremot verkar vara motsatser som är vana vid att alltid bete sig på nästan samma sätt vilket syns bra i att John och Robban antingen niar eller duar alltid.

Skillnader mellan kvinnornas språkbruk kan tänkas bero på deras ålder samt deras bakgrund. De hör till olika generationer som säkert utgör en del av skillnaderna. Tre drag som betonas i Lydias tilltal är användning av förnamn, titel och niande medan Marketta betonar förnamn, efternamn och duande. Den gemensamma faktorn som finns mellan kvinnorna är användningen av förnamn i tilltal. Detta skulle kunna förknippas med kvinnligt språkbruk. Jag tror att användning av förnamn i tilltal passar in med kvinnornas strävan efter att visa närhet mot de människor de umgås med (se kapitel 3).

Mellan männen verkar också både deras ålder och sociala bakgrund synas i tabell 3: John Molotov är artig och niar samt tilltalar med titel mest medan Robban inte alls bryr sig om niandet utan duar alla samt saknar nästan alla tilltalstyper med titel utan tilltalar

med förnamn (se 1.2.2.2). Molotovs militära bakgrund för med sig olika regler och även skolning i hur man betar sig medan det inte alls finns sådana i Robbans liv. Han hör till en annan kultur som går ut på att kämpa för att få existera medan kulturen där John Molotov lever i behövs för att trygga samhället och har därför fått godkännande. Jag skulle också förknippa litet kvinnlighet till Robbans språkbruk. Att Robban använder så mycket tilltal med förnamn tycker jag berättar om samma sak som hos kvinnokaraktererna: att han beaktar de andra som han umgås med.

4.2 Svordomar

I följande behandlar jag inte bara karaktärerna som jag valt för tilltalsanalysen utan även andra karaktärer som svär i filmen. På detta sätt blir variationen större. Indelningen mellan manligt och kvinnligt svärande är mycket tydlig i materialet.

4.2.1 Analys enligt motiv

Det religiösa motivet förekommer i sjuksköterskans replik men endast i översättningen. I en scen där Lauri är i arbetet och tappar koncentrationen medan han opererar en patient ropar sjuksköterskan till honom:

Ex. 39)

Tohtori Mustonen, hyvänen aika, keskittykää!

Doktorn, koncentrera er nu, för Guds skull!

I exempel 39 motsvarar svordomsmotiven inte varandra. Man skulle kunna kalla finskans *hyvänen aika* för eufemism, en snäll svordom. På grund av kontexten i filmen tror jag att i en annan situation skulle sjuksköterskan ha använt något annat uttryck än ett sådant här snällt. Finskan har ganska många uttryck som använder sig av tidsuttryck som i detta fall *hyvänen aika*. Elektroniska ordboken *MOT Kielitoimiston sanakirja 2.0* (2010) har flera beskrivningar för finskans *aika* varav en berättar om användning av ordet i uttryck som visar ogillande och beskärmande. Av någon anledning har

översättaren valt använda uttrycket *för Guds skull* i översättningen som hör till det religiösa motivet. Det finns ett liknande uttryck på finska, *Herran tähden. Suuri suomi-ruotsi sanakirja* (1997) ger två förslag som motsvarighet till uttryck *hyvänen aika* på svenska varav det andra hänvisar till tid; *herregud* och *du milde tid*.

Ytterligare blir tant Lydia förskräckt i en scen där Pauli berättar till henne om John Molotovs brev och hyreshöjningen. Då använder Lydia ett uttryck som skulle kunna tolkas som en svordom och eufemism.

Ex. 40)

Ai kamala.

Så hemskt.

Lydias reaktion är som sagt någonting mellan förskräckelse och himlande än riktigt svärande (ex. 40). Ytterligare finns det även lite skillnad i tonen; originalet verkar vara mer svordomsaktig än översättningen. Det tycker jag beror på det lilla ordet *Ai*.

Översättarens lösningar för ändå med sig några stilistiska ändringar jämfört med originalet. Å ena sidan, som det konstaterades ovan, ger översättningen i exempel 39 en grad grövre uppfattning om uttrycket på svenska än vad det faktiskt är på finska. Å andra sidan finns det med bild och ljud i filmen där sjuksköterskans miner och röst talar mera än vad hon säger i ord vilket kan påverka val av översättningsmotsvarighet så att man väljer ett grövre uttryck. Bild och ljud finns ändå med även då den svenskspråkiga publiken tittar på filmen så att de får se och höra detsamma som den finskspråkiga publiken. Då blir översättarens lösning kanske lite för stark.

Ordet *bastard* som Molotov använder har sina rötter i franska och är alltså ett lånord (se ex. 19). *Bastard* anknyter till mammamotivet (se avsnitt 3.2). Nuförtiden används *bastard* sällan i dess bokstavliga mening i engelskan men förekommer som skällsord. Med ordet uttrycks ogillande och avståndstagande. (Ljung 2006: 124.). Likadant kallar han beväringar som *paskamahat*, *fetknoppar* (se ex. 20 och 21). Hirvonen är gårdskarlar i huset där Lauri och Pauli bor. Han är en litet enfaldig person men högvuxen och

axelbred man. Lauri och Pauli har bett honom att reparera elen och då han kommer med tant Lydia för att släppa in henne försöker han göra någonting åt elen. Han får stöt och svär (ex. 41).

Ex. 41)

H: Ai saatana!

H: Satan!

Ordet *saatana*, *satan*, anknyts till det religiösa motivet. Förr i tiden använde man speciellt i kristna kulturer som svärord ord som anknöt till den kristna tron. Efter reformationen tappade dessa svärord sin kraft och man började vända mot den andra sidan och använda ord som hade anknytning med djävul och helvete. Ordet har sitt ursprung i hebreiskans *satán* som betyder förtalare eller anklagare. Översättaren har valt att bevara motsvarande svordom i översättningen fast uttrycket är ganska grovt. Finskans *saatana* räknas bland irritationssvordomar medan *satan* inte finns med för svenskans del. (Andersson 1985: 96; Ljung 2006: 28–32, 44, 64).

Lauri och Pauli försöker få tant Lydia ändra sig och inte flytta till deras lägenhet. Lauri måste lämna till arbetet men bensinen tar slut och han måste stanna vid en servicestation för att fylla på. Han ringer till Pauli för att diskutera situationen.

Ex. 42)

L: Sehän meni ihan munilleen koko homma.

L: Det sket sig.

Det finns kanske inte något svärord i exempel 42 men det finns ett uttryck som innehåller fult språk. Man ser att originalet och översättningen inte riktigt motsvarar varandra på lexikalisk nivå. På finska använder Lauri uttrycket *mennä munilleen* som betyder misslyckas. *Mennä munilleen* hänvisar till mans könsorgan. Översättaren har valt ett uttryck som motsvarar innehållet men talar konkret om något annat än mans könsorgan. Det finska uttrycket skulle kunna kategoriseras till *könsorgansmotivet* medan den svenska översättningen skulle hamna under *det skatologiska motivet*.

I scenen där tant Lydia och Pauli försöker övertala Lauri om att ta underhyresgäst blir Lauri först positivt förvånad när kammarjungfru Sortavala kommer med piroger och kringlor (ex. 43).

Ex. 43)

L: Voi sentään, tämähän nyt on ihan...

L: Jisses, det här är alldeles...

Fast det är inte riktigt fråga om svärande i den ursprungliga kontexten tar jag upp detta för att uttrycket i översättningen kan användas som svordom, eller riktigare sagt eufemism. Finskans *voi sentään* kan användas väldigt mångsidigt. Det kan vara ett uttryck om att något positivt förvånande har skett som det är meningen här men likväl kan det användas som t.ex. för att visa empati. Då är det tonen i rösten samt kontexten som avgör. Istället hör svenskans *jisses* igen till det religiösa motivet. Enligt Ljung (2006: 81) är *jisses* eufemism av Jesus. *Jisses* är en variation av olika eufemismer som finns av Jesus som t.ex. *jösses* (som också används i finskan) och *jöskutta*. Översättaren har använt *jisses* även i en annan scen i filmen då dess motsvarighet på finska är *voi kauheeta*. På grund av *jisses* etymologi kategoriseras det till det religiösa motivet.

Molotov använder grova svordomar. Han svär på engelska då gårdskarlen har kommit för att reparera elen och han verkar inte få den reparerad. Han ropar *get the fuck out of here*. Engelskans *fuck* fungerar som förstärkning för befallningen. Ordet *fuck* ingår i samlagsmotivet som innehåller ord och uttryck som har anknytning till samlag. Ytterligare ingår uttrycket *get the fuck out of here* i ovänliga uppmaningar. (Ljung 2006: 51–52, 57–58.) Molotov använder senare också uttrycket *fuck you* som ingår i samma motiv. I samma situation använder han även ett svenskt uttryck *haista paska* (*kyss röven*) som ingår i det skatologiska motivet. Svordomar i den kategorin finns inte många i filmen. Ljung (2006: 65) konstaterar att ord som hänvisar till analöppningen används i flera språk men inte ofta i svenskan. Fast filmens ursprungliga uttryck och översättningen inte motsvarar varandra ordagrant hör de båda till samma motiv.

En karaktär som svär rätt mycket är greve Carl Gustav Eugen Palmberg, Robbans far. Lauri kastar alla ut från lägenheten och de far till Robbans far för att övernatta där. När de sitter vid frukostbordet tackar Pauli greven för att ha fått övernatta i herrgården. Greve tycker att det är onödigt att kalla honom greve.

Ex. 44)

C: Paskaako tässä kreivitellään. Sano Pena vaan.

C: Kalla mig inte greve. Säg Pena.

I exempel 44 har översättaren valt att inte översätta uttrycket *paskaako tässä*. Svordomen i den finska repliken kategoriseras till det skatologiska motivet. Det finns en nästan motsatt situation i exempel 44 jämfört med exempel 39 där bara översättningen hade svordomen som kategoriseras till ett motiv. Innehållet i uttrycket är ungefär ”jag skiter i att (jag kallas för greve)”. Denna typ av svordom skulle kunna kategoriseras kanske under ogillande. Under den kategorin nämnder Ljung (2006: 57) några sätt att uttrycka ogillande varav ett är att placera ordet *skit* framför ett annat ord, t.ex. en skitmatch.

4.2.2 Analys enligt typ

Svordomstyperna i materialet varierar från *eufemismer*, dvs. mildare uttryck, och skällsord till kraftiga svordomar. Då Pauli hittar tant Lydia i deras vardagsrum ringer han Lauri på plats. Lydia tackar dem för att ha fått komma tillbaka och berättar om de fina år de kommer att ha tillsammans. Lauri blir inte förtjust i idén:

Ex. 45)

L: Mitä helvetin vuosia?

L: Vilka fans år?

På svenska använder man ord som *satans*, *helvetes* bland annat för att uttrycka ogillande (Ljung 2006: 57). Jag räknar detta *fans* i exempel 45 med i samma grupp. Översättaren har inte använt exakt motsvarande uttryck som i originalet, utan något mildare. Det

finns ändå likheter mellan de två olika svordomarna nämligen det finska och det svenska svärordet är båda i genitiv form. Svenskans *fan* har sina rötter i det äldre *fanen* som troligen är ett lån från frisiskans *fannen* som betyder frestaren men det kan även ha sina rötter i nordiska språk och ha betytt *fiende*. *Helvete* i stället kommer från fornsvenskan och det har bildats av två ord, *hel* som har betydelsen dödsriket och *viti* som betyder straff. (Andersson 1985: 96).

Lauri får inte Pauli övertalad om att kasta ut tant Lydia och blir arg.

Ex. 46)

L: Lemppaat sen pihalle sieltä, hullu vanha akka, suonikohjunen kalkkuna, helvetti vieköön!

L: Kasta ut den gamla galningen, för helvete!

I exempel 46 kan det vara fråga om *extra betoning* som också kallas för *emfas* (Ljung 2006: 57). Lauri är upprörd och vill betona poängen i det han säger. Lauri beskriver tant Lydia med en hel del fula ord och som för att understryka det hela säger svär han till sist. Ord och uttryck som sägs aggressivt till någon person kallas för skällsord medan i detta fall då det är fråga om att man pratar om en utomstående person till någon är ett slags ersättningsord. (Ljung 2006: 54–55). En annan förklaring till användningen av *helvetti vieköön* (för *helvete*) är att det fungerar som ett grammatiskt tillägg. Andersson (1985: 103) beskriver ett sätt att använda sådana här uttryck som löst knutna tillägg i en sats. De kan lika bra förekomma före eller efter en sats. I exempel 46 är det fråga om ett tillägg efter satsen. Dessa tillägg kan ha lite olika funktioner men de har även gemensamma drag. De har symptomfunktion som betyder att de antyder talarens inställning mot det han sagt samt signalfunktion som ger lyssnaren tips om hur han borde förhålla sig till det talaren säger. Detta gäller inte bara svordomar utan även andra uttryck som t.ex. *jaha* och *hmm* kan ha samma funktion.

John Molotov använder en speciell typ av tilltal där han kombinerar svordom eller skällsord och tilltal (se ex. 19). Ljung (2006: 54) definierar *skällsord* som ”ord och fraser som används då man vill säga något aggressivt till en person.” Här är det fråga

om ett skällsord på engelska men det fungerar enligt Ljungs beskrivning. Molotov riktar sina ord till både Lauri och Pauli som har farit till Vekaranjärvi för att förhandla om hyran med John Molotov. Engelskans *fuck* har börjats använda omkring år 1500. Ordets ursprung är inte säker men det antas vara ett lån från holländskan. Det finns belägg på användning av *fuck* sedan 1929. Variationen *fucking*, som det också är fråga om här, har använts längre, från 1800-talet. (Ljung 2006: 54, 109).

Som sagt kan skällsord också ha en funktion som ersättningsord när skällsorden inte sägs till den person som menas utan då man pratar om någon och använder skällsord för att beskriva denna person (se ex. 46). När John Molotov träffar Robban första gången börjar han undra högt för sig själv hurdan man Robban råkar vara.

Ex. 47)

J: Ei kai tänne joukkueeseen vaan ole ilmaantunut ilmielävä kuukunan kukko?

J: Inte är det väl en tvättäkta fikus?

Den finska versionen är litet underlig eftersom uttrycket är helt påhittat (ex. 47). Molotov hänvisar till Robbans homosexualitet med uttrycket. Enligt *Urbaani sanakirja* betyder ordet *kuukuna* människans huvud. På grund av detta kan man också tänka sig att Molotov märker att Robbans hår inte är äkta utan en peruk. Översättaren har löst detta knepiga ställe genom att använda ordet *fikus* som är ett nedsättande uttryck för en homosexuell person (MOT Ruotsi 3.0 2010). Ytterligare ordvalet *tvättäkta* fungerar bra här eftersom man kan tänka att det hänvisar till Robbans trovärdighet och då kan publiken också märka håret. Jag vet inte om översättaren har funderat på detta men lösningen verkar fungera i varje fall. Likaså använder Robban samma sätt att prata om Molotov i tredje person fast han står mittemot Robban. Det finns flera likadana exempel i filmen.

I en scen använder Robban ett uttryck som är en sorts blandning av skällsord och eufemism. Robban har varit på besök hos Lauri och Pauli efter att ha sett en annons i tidningen om att de hyr ett rum. Lauri kastar ut Robban för att Robban antydde att Lauri och Pauli sällskapar. Robban beskriver tant Lydia, Lauri och Pauli för interiörkillarna

och kommenterar Lauri och hans beteende.

Ex. 48)

R: Mut se toinen, se oli ihan ku hetero.

R: Men den andra... Precis som en hetero!

I exempel 48 verkar det först som om Robban skulle säga någonting annat än vad han sist och slutligen gör. Till slut hittar han kanske på ett mildare uttryck som han ändå tycker beskriver Lauri bäst. Enligt Ljung (2006: 80–81) är svordomseufemismerna sådana uttryck som ”skall göra klart för den som lyssnar exakt vilken svordom man tänker på men är för väluppfostrad för att säga.” I detta fall är det alltså inte fråga om en ren svordomseufemism eftersom den tänkta svordomen inte kommer tydligt fram i repliken men likadant konstaterar Ljung (ibid.) att eufemismerna är också andra ord och uttryck som används för att ersätta någonting som man inte vill nämna. Detta uttryck passar alltså bättre in i den sistnämnda definitionen.

Robban blev lite deprimerad efter att det blev slut mellan honom och en spanjor med namnet Alvaro. En dag kommer Alvaro plötsligt förbi Robbans affär och Robban hämnas på Alvaro genom att sparka honom. Interiörkillarna följer händelserna genom fönstret och när Robban kommer in beundrar Kikke honom.

Ex. 49)

K: Toi on siis just se draivi mihin mä ihastuin sussa, senki homo.

K: Den där drajven har jag alltid gillat, fjolla.

I exempel 49 används den finska replikens skällsord som positivt uttryck. Svenskans *fjolla* är enligt *MOT Ruotsi 3.0* (2010) nedsättande uttryck och definieras på finska som *hepsankeikka*, *hupakko* och *huppana*. Enligt den elektroniska *MOT Kielitoimiston sanakirja 2.0* (2010) används *senkin* i finskan i lekfulla eller ogillande uttryck. Här är det just det första som menas. Kontexten avgör här hurdan användning det är frågan om. Däremot konstaterar Yli-Vakkuri (1986: 51) att användningen av pronomenet *se* som ett förstärkningsord förknippas i *Nykysuomen sanakirja* med eufemism av djävulen och

den onde. Det är intressant att det finns en sådan här hänvisning till ett uttryck som används i tilltal. Det finns ett likadant pronomentillägg i svenskan men det avviker från det finska tillägget i personböjningen. Finskans *se* står i tredje person singular medan svenskans pronomentillägg står i andra person singular, *din* (t.ex. din åsna). (ibid.) I den svenska översättningen syns denna lekfullhet inte på samma sätt. *Suuri suomi–ruotsi-sanakirja* (1997) föreslår användning av (*du*) *din* som motsvarighet till finskans *senkin*, dvs. anpassad i detta exempel; *din fjolla* eller *du din fjolla*. Svenskans pronomentillägg *din* motsvarar ändå inte finskans *senkin* helt, åtminstone inte i detta exempel, på grund av att det endast används i ett negativt syfte (Yli-Vakkuri 1986: 51). I exempel 49 är det ändå som sagt fråga om lekfullheten. I stället har översättaren uttryckt denna lekfullhet med ordvalet. Det ursprungliga ordet *homo* som är mycket rätt fram och används i finskan mest som neutralt eller negativt uttryck hellre än positivt motsvaras här av ett lekfullt ord. Denna lösning kan tänkas bero på t.ex. utrymmet för textningen.

Scenen fortsätter med Robbans kommentar som presenterar en ny svordomstyp, nämligen *stående förolämpningar* (ex. 50). Robban är fyndig och svarar till Kikkens lekfulla kommentar:

Ex. 50)

R: Isäs oli homo kun sua teki.

R: Farsan din var fjolla när han gjorde dig, Kikke.

Stående förolämpningar har vanligen mammor som tema: nio fall av tio är det fråga om mammor och systrar medan dessa svordomar med pappor är mer sällsynta. Tidigare har svenskan saknat den här typens svordomar men nuförtiden har de etablerat i svenskt ungdomsspråk. (Ljung 2006: 52). Här är det inte fråga om att faktiskt förolämpa den andra personen utan meningen är att uttrycket är lekfullt och roligt. Om kontexten var annorlunda skulle detta tolkas som förolämpande.

Fast det verkar så att den största delen av svordomarna i filmen är eufemismer finns det ändå även ”riktiga” svordomar. Då fältväbel John Molotov granskar sina trupper märker han en slängd godispåse på marken. Han vill tillrättavisa beväringarna.

Ex. 51)

J: Jumalauta, pojat!

J: Fan anamma, pojkar!

Både det finska och det svenska uttrycket i exempel 51 hör till det religiösa motivet men de åkallar till olika håll. Finskans *jumalauta* är ett mycket grovt uttryck som faktiskt är från den värsta ändan av svordomar. *Jumalauta* är ett uttryck och en svordom som liknar en bön som kan tänkas bestå av två ord *jumala* och *auta* som betyder att användaren kallar till Gud för hjälp (Tammi 2007: 184). Svenskans *fan anamma* åkallar den andra sidan. I *MOT Nordstedts svenska ordbok 1.0* (2010) berättas att *anamma* används ”i svordomar som åkallar den onde”. För ordets *fan* etymologi, se ex. 41.

Bland Ljungs olika svordomstyper finns det *förstärkning av frågeord* (se 3.2). Då Lauri återkommer från kryssningen är han helt slut. Han berättar till Robban om sin resa och undrar varifrån den konstiga filmen kom som innehöll allt annat än det som han borde visa sina kollegor.

Ex. 52)

L: Mistä helvetistä se video minulle ilmesty?

L: Var fan kom den filmen från?

Ljung (2006: 58) konstaterar att ett sätt att använda svordomar är förstärkning av frågor som inleds t.ex. med frågeord *vem*, *var* och *när*. Det går lika bra att lämna bort svordomen, frågan ändras inte på något sätt, men svordomen ger kraft till just frågeordet. Lauri har ingen aning hur filmen har hamnat till honom och vill därför betona frågeordet *mistä*, *var* (ex. 50). En svordomstyp är också *irritationssvordomar* som också finns med i den undersökta filmen. När Lauri kommer hem har Robban och interiörkillarna dekorerat bostaden helt med nya möbler och konstiga saker. Lauri tycker inte om detta. Sista droppen är då Robbans vän Stefan kommer in med ett tv-team för att filma ett avsnitt för ett nytt tv-program. Då ger Lauri ett exempel på en irritationssvordom. På finska säger han *Voi vittu* medan den svenska översättningen

lyder *Helvete*. Fast det finns en direkt motsvarighet på svenska för denna svordom så tror jag att översättaren har medvetet velat uttrycka den med ett grad mildare uttryck eftersom det fortfarande är frågan om en familjefilm som är tillåten från sju år uppåt. Enligt en studie om svordomar i översättning sägs översättare som gör filmöversättningar vara av den åsikt att det är bättre att mildra svordomar eftersom svordomar är starkare då de skrivs än då de talas. Dessa översättare har ofta också fått råd och anvisningar om att mildra eller lämna bort svordomar. (Hjort 2006: 78). *Helvete* hör bland de svenska irritationssvordomarna enligt Ljung (2006: 43–44).

Ytterligare finns det ställen där den finska svordomen inte yttras helt men i översättningen syns hela svordomen. När John Molotov förs till sjukhuset ligger han på bädden i ambulansen och försöker resa sig själv. På finska börjar han ”*Ai saa...*” och bryter ordet mitt i medan den svenska översättningen visar hela svordomen ”*Satan...*”. Här har översättaren valt att hela svordomen syns i textningen. Detta kan bero på att bild och text tillsammans inte skulle avslöja att det är fråga om en svordom om översättaren använde likadan förkortning på svenska som i originalet.

John Molotov använder svordomar också i positiv mening (ex. 51). Då han först träffar Marketta Mustonen-Riihiranta fäster han uppmärksamhet vid hennes bröst:

Ex. 53)

J: Mitkä kannut! Jumalauta.

J: Vilka pattar! Fan anamma.

I exempel 51 presenterade jag Molotovs sätt att tillrättavisa sina beväringar. I exempel 53 är det fråga om samma svordom men dess funktion är annorlunda. Svordomen förekommer i en situation där Molotov ser någonting som han tycker om och tänker för sig själv. Denna svordomstyp skulle hamna under kategorin *förstärkningsord*. Den uttrycker hög grad. (Ljung 2006: 57–58).

Greve Palmberg fortsätter med att berätta hur EU-bidragen har betalats så att han kan bjuda på köttsoffa.

Ex. 54)

C: Saadaan, saatana, lihasoppaa!

C: Nu får vi köttsoffa, för fan!

Exempel 54 visar igen en svordom som fungerar som förstärkningsord. Man kunde lika bra lämna bort finskans *saatana* och svenskans *för fan* utan att innehållet skulle ändras. Det är fråga om ett grammatiskt tillägg (se ex. 46). Bland greve Palmbergs repliker finns också ett intressant exempel på översättarens lösning där hon har bytt svordomens placering:

Ex. 55)

C: Jumalauta, mä oon aatellu purkaa tän pytingin ja syöttää rahat sioille.

C: Jag ska riva hela helvetes kåken. Jag kastar pengarna åt svinen.

Båda versionerna av svordomen i exempel 55 hör till förstärkningsorden så att svordomens funktion är samma i originalet och i översättningen. Översättaren har ändå valt att ha svordomen som bestämningsord för ordet *kåken* istället för att ha svordomen före huvudsatsen såsom den är placerad i det finska originalet. Tanken i meningen ändras lite eftersom i det finska originalet fungerar *jumalauta* som bestämning till hela meningen och hänvisar till den allmänna tanken om att riva byggnaden och kasta pengarna åt svinen (för svordomens *jumalauta* etymologi se ex. 51). I den svenska översättningen är ordet *helvete* bestämning endast till huvudordet *kåken* vilket skulle kunna räknas höra till typen *ogillande bestämning*. Den svenska översättningen ger alltså det intryck att greve Palmberg syftar sina negativa känslor endast mot byggnaden medan originalet låter förstå att greve Palmberg är trött i det hela. Översättningen är alltså för detaljerad. Översättaren har valt att utelämna en annan svordom. Greve Palmberg berättar om sin åsikt om insekter som får Pauli att försvara insekter som greve Palmberg kommenterar.

Ex. 56)

C: Älä sinä, perkele, tule tänne ekoileen.

C: Kom inte hit och var ekoistisk.

Finskans *perkele* fungerar som förstärkningsord i exempel 55. Orsaken till utelämnning i översättningen är troligen igen svordomens grovhet. Detta antagande stöds av Hjorts (2006: 79) material till hennes doktorsavhandling där det kommer fram att *perkele* förekommer mera sällan i översättningar i materialet än i de ursprungliga finska texterna. En del av översättarna som hade svarat i Hjorts enkät till frågan om principer vid översättning av svordomar konstaterade att de undviker vissa svordomar för att de är ”för finsknationella”. Ordets *perkele* ursprung lär ha kommit till Finland från Baltikum ett par, tre tusen år sedan och har kanske redan då använts som kraftigt uttryck. Mikael Agricola nyanserade ordet *perchele*, som det skrevs då, med den kristna tron – ursprungligen har ordet troligen inte haft någonting med kristendom att göra. (Tammi 2007: 349–350).

Greve Palmberg fortsätter med sitt svärande då han hör att Lauri har kastat ut tant Lydia och de andra. Han vill utmana Lauri till duell. När han träffar Lauri kallar han honom för *senkin kyrpä (kukskall)*. Här förekommer det igen ordet *senkin* (se ex. 49) som har utelämnats från översättningen. Svordomar i båda språkversionerna hamnar under kategorin skällsord. Greve Palmberg riktar sina ord direkt mot Lauri vilket bekräftar kategoriseringen (se 3.2). Situationen fortsätter med att greve Palmberg låter Lauri välja sitt vapen för vilket Lauri reagerar:

Ex. 57)

L: Menkää nyt meneen!

L: Dra åt fanders!

Originalen i exempel 56 har ovanliga drag. Detta uttryck används inte vanligen i finskan utan är en anpassad och något mildare version av uttrycket *lähe meneen* eller *lähe vetään*. Översättningen däremot har sina rötter i uttrycket *dra åt helvete* som här har mildrats lite för att passa som motsvarighet till originalen. Dessa båda kan räknas ingå i kategorin ovänliga uppmaningar.

4.2.3 Sammanfattning

Det som kommer fram i följande två figurer, figurerna 7 och 8 är att *det religiösa motivet* är det mest frekventa (65 %) av alla motiven på båda språken. Under det religiösa motivet räknas ord och uttryck som har med religion och tro att göra samt ord och uttryck som beskriver den onda sidan. Av materialets svordomstyper ingår flera i det religiösa motivet, till exempel *irritationssvordomar* (helvete, satan) och *emfas* (för helvete). Näst frekvent är *det skatologiska motivet* (14 %) med ord och uttryck med anknytning till avföring. I detta material ingår svordomstypen *nya ord* i det skatologiska motivet (*skita sig*).

Figur 7. Svordomsmotiven, finska – männen i materialet

Den enda större skillnaden i svordomsmotiven är att bland de finska svordomarna finns det två svordomar som hamnar under *könsorgansmotivet* medan det bara finns ett likadant uttryck bland de svenska översättningarna. Dessa svordomar hör till svordomstyperna *skällsord* och *irritationssvordom*. Detta beror på översättarens ordval som har diskuterats ovan. Av de två svordomarna som kvinnor yttrar i filmen hör översättningen av den första till *det religiösa motivet*. Det är intressant att märka att översättarens val kan ha sådan här stilmässig betydelse.

Alla andra svordomsmotiven finns representerade i materialet förutom *sodomimotivet* (se avsnitt 3.2). Det kan bara spekuleras varför sådana svordomar inte alls finns med i materialet. En orsak kan vara samma som redan tidigare har konstaterats i samband med väldigt grova svordomar: den undersökta filmen är riktat för personer i sju års ålder och äldre. I Finland granskar *Statens filmgranskningsbyrå* filmer innan de visas i biografier för att bestämma en åldersgräns till filmen i fråga. Statens filmgranskningsbyrås verksamhet baseras på lagen och filmer granskas enligt en lag som grundar sig på barnskyddssynpunkter. I grunder för åldersgränsklassificering, som presenteras på Statens filmgranskningsbyrås webbsidor, finns det en underrubrik Andra grunder där det konstateras dock att: ”Ett oanständigt eller grovt språkbruk har inte intagits i lagen som en grund för åldersgräns. Det kan dock förstärka den övriga bedömningen.” (Statens filmgranskningsbyrå 2007). Om det finns en sådan här möjlighet vill manuskriptförfattare kanske inte ta risken för att få en högre åldersgräns för en film som kanske annars skulle vara godkänd för barn. Dessutom finns det ganska få karaktärer (egentligen bara en, John Molotov) i materialet som jag skulle kunna tänka mig att uttrycka sådana svordomar. Orsakerna till att översättaren inte har valt att använda svordomar och uttryck med sodomimotiv kan vara av samma typ.

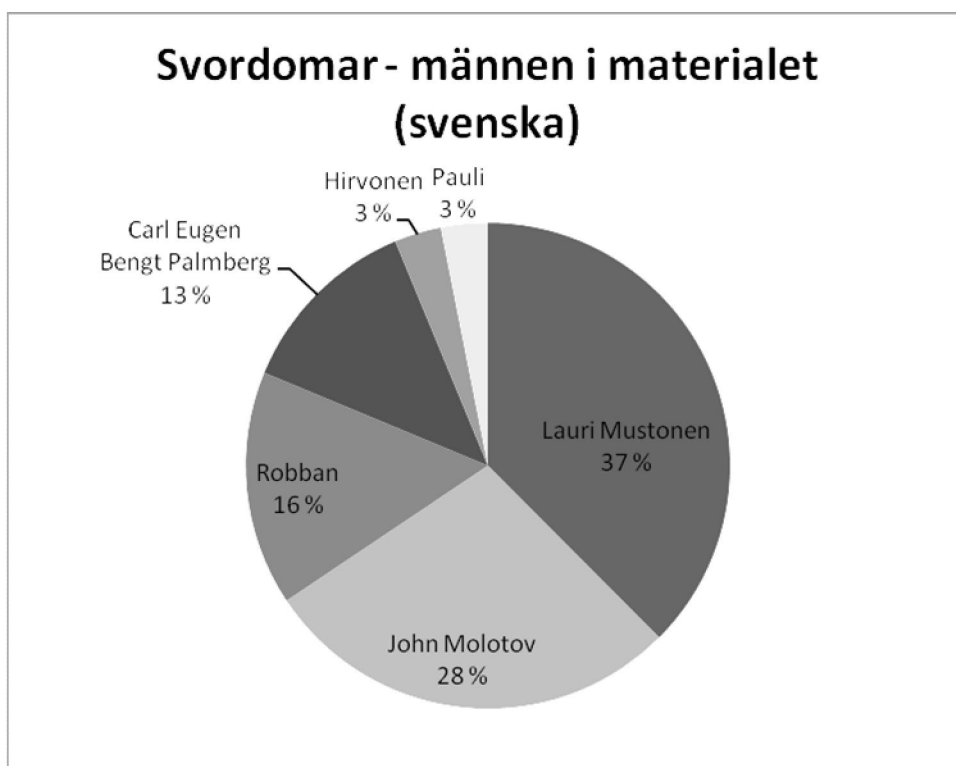
Figur 8. Svordomsmotiven, svenska – männen i materialet

Det som påverkar översättarens val när det är fråga om svordomar är förstås passliga

motsvarigheter men även anvisningar från kunden. Minna Hjort (2006) har gjort en undersökning om hur översättarna översätter svordomar. Resultaten visar att speciellt av-översättarna får både muntliga och skriftliga anvisningar om hur de borde översätta svordomar. Tendensen är också att det i textningen används färre och mildare svordomar. Som motivation till hur översättaren översätter svordomar nämndes bland annat strävan till en idiomatisk översättning. Idealet är att översättningen ska spegla värderingar av den som skapat originaltexten.

Figur 7 visar svordomar hos männen i materialet. I figuren har räknats med alla olika typer av svordomar i den svenska översättningen enligt Ljung (2006: 42–59). Siffror påverkas av att både huvudkaraktärerna och karaktärerna i sidorollerna är med i figuren. Meningen är inte att göra en jämförelse utan hellre visualisera mängden svordomar. I figuren framgår att Lauri Mustonen svär mest, 37 % av alla svordomar hos män (12 st.). Detta är lite förvånande eftersom Lauri Mustonen har ju akademisk utbildning och verkar annars vara lugn och trevlig man, allt som man skulle tänka sig att bidrar till att han skulle använda språk med god prestige vilket han också gör, svärandet borträknat. Det verkar som om Lauris manlighet tar uttryck i just svärandet. Annars betar han sig väl och han måste ju vara lugn och betänksam i sitt arbete också. Svärande är kanske det enda sättet för Lauri för att visa tuffhet och vara grov.

Den andra största svärjaren i materialet är John Molotov med 28 % av alla svordomar (9 st.). Det rikliga svärandet passar in med den uppfattningen om män och svärande som diskuterades ovan. Molotov är tuff och hård, en manlig man. Tredje i figuren är Robban (5 st.). Både Lauri och John använder svordomar som är från den grövste ändan. Likadant är det med Carl Eugen Bengt Palmberg som inte skrädder orden. Han står fjärde på listan. För Carl Eugens del är det också lite märkligt att han svär så mycket. Det skulle vara mer troligt att han skulle ha mycket standardenligt språk och bara lite svordomar. Carl Eugen hör till en berömd släkt som till och med har grundat Björneborg så man skulle tänka sig att även hans språkbruk skulle påverkas av detta.

Figur 9. Svordomar – männen i materialet

Det som är intressant här är att fast Robban talar mycket i filmen och är tredje i användning av svordomar är de uttryck som han använder mest eufemismer. Även om han använder någon annan typ av svordom avslöjar kontexten att den är menad som lekfullt uttryck. Fast Pauli och Hirvonen båda använder bara en svordom finns det en stor skillnad i graden av grovhet. Svordomen som Pauli yttrar i filmen hör till kategorin eufemism och ett snällt uttryck medan Hirvonens enskilda svordom är från den värsta ändan (se ex. 4).

Svordomstyperna	N
eufemismer	5
irritationssvordomar	7
emfas	3
ovänliga uppmaningar	3
stående förolämpningar	1
skällsord	14
ogillande bestämningar	3
framhävande av frågeord	1
nya ord	1

Tabell 4. Svordomstyperna i materialet

Eftersom det finns endast två svordomar som kvinnorna uttrycker finns det inte någon figur över dem. Det som kan konstateras är att de båda hör till eufemismer. Den största svordomstypen är *skällsord* (14 st.) vilken är hälften större än den näst största typen, *irritationssvordomar*. *Eufemismer* utgör den tredje största svordomstypen.

Redan antalet svordomar hos kvinnor är ett tecken på att för kvinnor är svärande inte lika tillåtet som det är hos män. Som jag konstaterade tidigare kan även filmen i sig påverka antalet svordomar eftersom det är fråga om en film för hela familjen. Ytterligare en orsak kan vara själva karaktärerna. Fula ord passar inte hemskt bra in i munnen på till exempel Lydia eller Marketta om man tänker på karaktärerna som helheter.

5 SLUTDISKUSSION

I min pro gradu-avhandling undersöker jag översättning från finska till svenska i filmen *Kummeli Alivuokralainen* utgående från innehållet. Jag betraktar speciellt tilltal och svordomar och undersöker om det förekommer skillnader i dem som baserar sig på könsskillnader. Som grund för analysen använder jag Valma Yli-Vakkuris (1986) definition och kategoriseringar av finskt tilltal, Gun Widmarks (1973) indelning av kvinnospråk samt Magnus Ljungs (2006) svordomsmotiv och svordomstyper.

Syftet med min pro gradu-avhandling är att analysera översättningen och jämföra den med originaltexten. Utgående från innehållet undersöker jag om det förekommer skillnader mellan män och kvinnors språkbruk i fråga om tilltal och svordomar. Jag antar att det förekommer skillnader mellan översättningen och originaltexten samt att det förekommer könsbaserade skillnader.

Översättningen kan konstateras vara *målspråksorienterad* (jfr kapitel 2). Översättaren har använt till målspråket typiska ord- och uttryckval som avviker från källspråkets uttryck t.ex. i form. Det förekommer också vissa skillnader när man jämför originaltexten med översättningen. Detta påstående stöds också av Ingos (2007) och Hellsongs (2001) konstateranden om översättning av svordomar (se kapitel 2).

Det förekommer skillnader i användning av tilltal och svordomar. Den allmänna förekomsten av tilltal minskar i översättningen. Däremot varierar förekomsten av de mer specifika kategorierna. Tilltal med namn och tilltal med titel ökas i översättningen. Användningen av tilltal fördelades bland karaktärerna så att i Robbans (finska 104 st., svenska 94 st.) språkbruk förekommer mest tilltal medan Marketta (finska 19 st., svenska 18 st.) har minst tilltal. Marketta Mustonen-Riihiranta har också minst repliker som kan påverka. Lydia Molotova (finska 38 st., svenska 35 st.) använder däremot mera tilltal än John Molotov (finska 23 st., svenska 23 st.). John Molotov är enda som behåller antalet tilltal i översättningen. Niande ökas hos kvinnorna men hos männen förekommer det inte någon ändring eller det förekommer inte alls hos männen. Duande

minskar hos alla karaktärerna.

Antalet svordomar blir mindre i någon mån i översättningen. Det finns skillnader mellan språken med tanke på svordomsmotiven. På finska är de största motiven *det religiösa motivet* (69 %) medan *det skatologiska motivet* (14 %) och *könsorgansmotivet* (14 %) är näst största. Det religiösa motivet (65 %) är det största även i översättningen men antalet är mindre jämfört med originalet. Näst största är det skatologiska motivet (15 %) som utgör en litet större del jämfört med finskan. *Mammamotivet* och könsorgansmotivet (8 %) delar tredje platsen. Svordomar som hör till könsorgansmotivet minskar med 6 % när man jämför översättningen med originalet. Det finns sex olika svordomsmotiv och av dessa sex är fem representerade i mitt material. *Sodomimotivet* saknas som jag misstänker beror på filmens åldersgräns eller filmen och karaktärerna. *Skällsord* är den största svordomstypen som följs av *irritationssvordomar* och *eufemismer*.

Man kan konstatera att orsakerna till den språkliga variationen i materialet inte är självklarheter. Orsakerna till skillnaderna mellan originalet och översättningen beror dels på skillnaderna i manligt och kvinnligt språkbruk och dels på översättarens val. Kvinnorna tycks vara situationsberoende i sitt sätt att tilltala, dvs. de varierar tilltalssättet enligt situationen medan männen verkar vara på samma sätt situationsberoende i användningen av svordomar. Männen däremot tilltalar ofta på samma sätt (t.ex. Molotov enligt militärens regler och Robban tilltalar alltid med förnamn) och kvinnorna svär nästan inte alls. Översättarens val påverkar skillnaderna i materialet eftersom det blir ändringar i vissa tilltal och svordomar på grund av till exempel mildare eller komprimerade uttryck på svenska jämfört med originalet. Allt som allt finns det relativt många ändringar när man jämför originalet med översättningen i fråga om tilltal och svordomar. Orsakerna till ändringarna är bland annat utrymmet för textningen och till exempel översättningsstrategier och anvisningar i fråga om svordomar (se 3.2). Som sagt kan ändringarna för sin del mildra eller komprimera det översatta uttrycket vilket kan påverka publikens uppfattning av karaktären. Den könsbaserade variationen här ska betraktas med tanke på de sociokulturella förväntningarna och hur de uppfylls hellre än att fokusera på de

biologiska egenskaperna. Ytterligare måste man ändå ta i beaktande även annat: förutom män och kvinnor har de utvalda karaktärerna även andra egenskaper såsom olika åldrar, olika utbildningar och olika status. Även filmens genre, komedi, påverkar här (se 1.1). Det går alltså inte att säga definitivt vilka skillnader som beror på könet och vilka inte gör det.

Det går ändå att se vissa tendenser som även andra forskare har fått resultat på: kvinnor svär mindre medan män svär mer, kvinnor använder eufemismer medan män använder grövre uttryck (se kapitel 3). Ändå måste man komma ihåg även Elizabeth Aires (1996) konstaterande om att mindre än 10 % av skillnader socialt beteende är könsbaserade (se kapitel 3). Man kan också påstå att Robban i filmen representerar på sätt och vis den nya generationens kultur dit niandet och rangordning inte tillhör utan alla står på samma linje.

I filmen är Lydia säker på att Robban vet vad som är in och out och hon deltar också i festen som Robban ordnar i den nya lägenheten. Kanske Robban kan ses som en representation av samhällets ändring i filmen. Även Yli-Vakkuri (1986: 65) konstaterar att ändringar i tilltal reflekterar ändringar i samhället.

En möjlighet till fortsatt forskning skulle kunna gå ut på att studera publikens upplevelser av översättningen. Det skulle vara intressant att veta vad publiken uppfattar som kvinnliga och manliga markörer i replikerna. Med hjälp av två informantgrupper, en finskspråkig och en svenskspråkig, skulle man kunna jämföra drag i vissa repliker mellan originalet och översättningen ur publikens synvinkel.

LITTERATUR

- Aires, Elizabeth (1996). *Men and Women in Interaction: Reconsidering the Differences*. New York: Oxford University Press, Inc..
- Andersson, Lars-Gunnar (1985). *Fult språk*. Stockholm: Carlsson Bokförlag AB.
- Andersson, Ulrika & Martin Ådahl (2009). *Skillnad i attityd till fult språk mellan killar och tjejer*. Opublicerad avhandling. Högskolan i Halmstad.
- Ayim, Mariann (1997). *Moral Parameters of Good Talk: A Feminist Analysis*. Waterloo, Ontario, Canada: Wilfrid Laurier University Press.
- Bonniers svenska ordbok* (2002). Stockholm: Albert Bonniers Förlag AB.
- Coates, Jennifer (1986). *Women, men and language – a sociolinguistic account of sex differences in language*. England: Longman Group UK Limited.
- Edlund, Ann-Catrine, Eva Erson & Karin Milles (2007). *Språk och kön*. Norstedts Akademiska Förlag.
- Einarsson, Jan (2004). *Språksociologi*. Lund: Studentlitteratur.
- Försvarsmakten (2009). *Allmänt tjänstereglemente*. Huvudstaben, personalavdelningen.
- Grönberg, Anna (2004). *Ungdomar och dialekt i Alingsås*. Göteborg.
- Hellspong, Lennart (2001). *Metoder för brukstextanalys*. Lund: Studentlitteratur.
- Hill, Anne & Danny Rivers & James Watson (2008). *Key Themes in Interpersonal Communication: Culture, Identities and Performance*. Open University Press.
- Hjelmquist, Erland & Sven Strömqvist (1983). *Språkets psykologi – Språk och tänkande i socialt samspel*. Stockholm: Almqvist & Wiksell Förlag AB.
- Holmes, Janet & Maria Stubbe (2005). "Feminine" Workplaces: Stereotype and Reality. I: *The Handbook of Language and Gender*, 573–599. Red. Janet Holmes & Miriam Meyerhoff. Australia: Blackwell Publishing Ltd.
- Hultman, Tor G. (2003). *Svenska Akademiens språklära*. Stockholm: Svenska Akademien.
- Hjort, Minna (2006). Kirosojen valikoituminen audiovisuaaliseen ja kaunokirjalliseen käännökseen. I: Esa Lehtinen & Nina Niemelä (red.). *Erikoiskielet ja käännösteoria. VAKKI:n julkaisut, N:o 33*. Vaasa.
- Ingo, Rune (1991). *Från källspråk till målspråk. Introduktion i översättningsvetenskap*.

Lund: Studentlitteratur.

- Ivarsson, Jan & Mary Carrolls (1998). *Subtitling*. Simrishamn.
- Koljonen, Tiina (1998). *TV-textning. Konsten att komprimera*. Opublicerad avhandling. Jyväskylän universitet.
- Kotimaisten kielten tutkimuskeskus (2008). Iso suomen kielioppi. [online]. [Citerat: 23.3.2011]. Tillgänglig: <http://kaino.kotus.fi/visk/etusivu.php>
- Kotsinas, Ulla-Britt (1994). *Ungdomsspråk*. Uppsala: Hallgren & Fallgren.
- Lakoff, Robin (1973). *Language and Woman's Place. I: Language in Society*. Cambridge University Press. [Citerat 17.5.2011]. Tillgänglig: http://www.stanford.edu/class/linguist156/Lakoff_1973.pdf
- Ljung, Magnus (2006). *Svordomsboken. Om svärande och svordomar på svenska, engelska och 23 andra språk*. Norstedts Akademiska Förlag.
- Milles, Karin (2005). *Kvinnor och män i möte. En samtalsanalytisk studie av interna arbetsmöten*. Stockholm University, Acta Universitatis Stockholmiensis. [Citerat 28.10.2008]. Tillgänglig: <http://www.diva-portal.org/su/theses/abstract.xsql?dbid=348>
- Kielikone Oy (2010). *MOT Kielitoimiston sanakirja 2.0*. [Citerat: 24.5.2011]. Tillgänglig: <http://mot.kielikone.fi/mot/vaasayo/netmot.exe/netmot.exe?motportal=80>
- Kielikone Oy (2010). *MOT Norstedts Svensk ordbok 1.0*. [Citerat: 24.5.2011]. Tillgänglig: <http://mot.kielikone.fi/mot/vaasayo/netmot.exe/netmot.exe?motportal=80>
- Kielikone Oy (2010). *MOT Ruotsi 3.0*. [Citerat: 24.5.2011]. Tillgänglig: <http://mot.kielikone.fi/mot/vaasayo/netmot.exe/netmot.exe?motportal=80>
- Mäkelä, Juhani (1997). *Stadin snadi slangi*. WSOY.
- Mäkisalo, Jukka (2007). Ruututekstien korpus tutkimuksen työkaluna. *Kääntäjä-Översättaren* 10/2006, 18.
- Nuolijärvi, Pirkko & Liisa Tiittula (2004). *"Rakas Tarja" ja "Hyvä ystävä". Puhuttelu minän ja sosiaalisten suhteiden esittämisen keinoina televisiokeskustelussa*. [Citerat 7.2.2011] Tillgänglig: <http://elektra.helsinki.fi.proxy.tritonia.fi/se/v/0042-6806/105/4/rakastar.pdf>

- Nyblom, Heidi (2004). Tilltalsskicket – en pilotstudie bland språkstuderande. I: Merja Koskela & Nina Pilke (red.). *Erikoiskielet ja käännösteoria. VAKKI:n julkaisut, N:o 31*. Vaasa.
- Näkövammaisten kulttuuripalvelu. [Citerat: 20.5.2011]. Tillgänglig: <http://www.kulttuuripalvelu.fi/?id=9>
- Oittinen, Riitta & Pirjo Mäkinen (toim.) (2004). *Alussa oli käännös*. Tampereen Yliopistopaino Oy: Juvenes Print.
- Romaine, Suzanne (2005). Variation in Language and Gender. I: *The Handbook of Language and Gender*, 98–118. Red. Janet Holmes & Miriam Meyerhoff. Australia Blackwell Publishing Ltd.
- Rundradion (2009). svenska.yle.fi – Ofta frågat. [Citerat 31.3.2009]. Tillgänglig: <http://www.yle.fi/svenska/oftafragat.php?id=109>
- Saarela, Eva-Lotta (2009). *Undskyld – anteeksi. Tanskalaisen elokuvan ja sen suomennoksen vertailua*. Opublicerad avhandling. Vasa universitet. [Citerat: 20.5.2011] Tillgänglig: <http://www.tritonia.fi/?d=244&l=1&g=abstract&abs=3519>
- Smith, Philip M. (1985). *Language, the sexes and society*. UK: Basil Blackwell Publisher Ltd.
- Solarfilms (2009). Solarfilms Inc.: Kummeli. [Citerat 23.3.2009]. Tillgänglig: <http://www.solarfilms.com/elokuvat/kaikki/kummeli/>
- Suomen kääntäjien ja tulkkien liitto ry. Av-kääntäjän työ. [Citerat 23.3.2009]. Tillgänglig: http://www.sktl.net/fi_tyo_tvelokuva.html
- Suuri suomi–ruotsi-sanakirja (1997). WSOY.
- Tammi, Jari (2007). *Suuri kirosanakirja*. Helsinki: WSOY.
- Tannen, Deborah (1990). *You just don't understand. Women and men in conversation*. New York: Ballantine Books.
- Urbaani sanakirja (2011). [online]. [Citerat: 23.3.2011]. Tillgänglig: <http://urbanisanakirja.com/>
- Voutilainen, Eero. Kirosojen kielioppia. [Citerat 7.2.2011]. Tillgänglig: <http://www.kotus.fi/index.phtml?s=2665>
- V2.fi | Arvostelu | Kummeli Alivuokralainen (2008) [Online]. [Citerat: 23.5.2011]. Tillgänglig: <http://www.v2.fi/arvostelut/viihde/362/Kummeli-Alivuokralainen/>

Yleisradio Oy TV 2. Kummeli. [Citerat 9.11.2008]. Tillgänglig:
<http://www.yle.fi/kummeli/vanhat/index.html>

Yli-Vakkuri, Valma (1989). Suomalaisen puhuttelun piirteitä. I: Anneli Kauppinen & Kyllikki Keravuori (red.). *Kielen käyttö ja käyttäjä*. Helsinki: Äidinkielen opettajain liitto. 43–74.

Widmark, Gun (1973). Om kvinnospråk. *Upsala Nya Tidning* 20.10.1973.

Wikipedia (2009). Kummeli (televisiosarja). [Citerat 23.3.2009]. Tillgänglig:
[http://fi.wikipedia.org/wiki/Kummeli_\(televisiosarja\)](http://fi.wikipedia.org/wiki/Kummeli_(televisiosarja))